

11
B29.915
9

5-8.

Slovenska knjižnica.

Zbirka romanov, novel in povestij, izvirnih slovenskih, in iz družih literatur na slovenski jezik preloženih.

Izdaje

J. JURČIČ.

Osmi zvezek:

Zimski večeri.

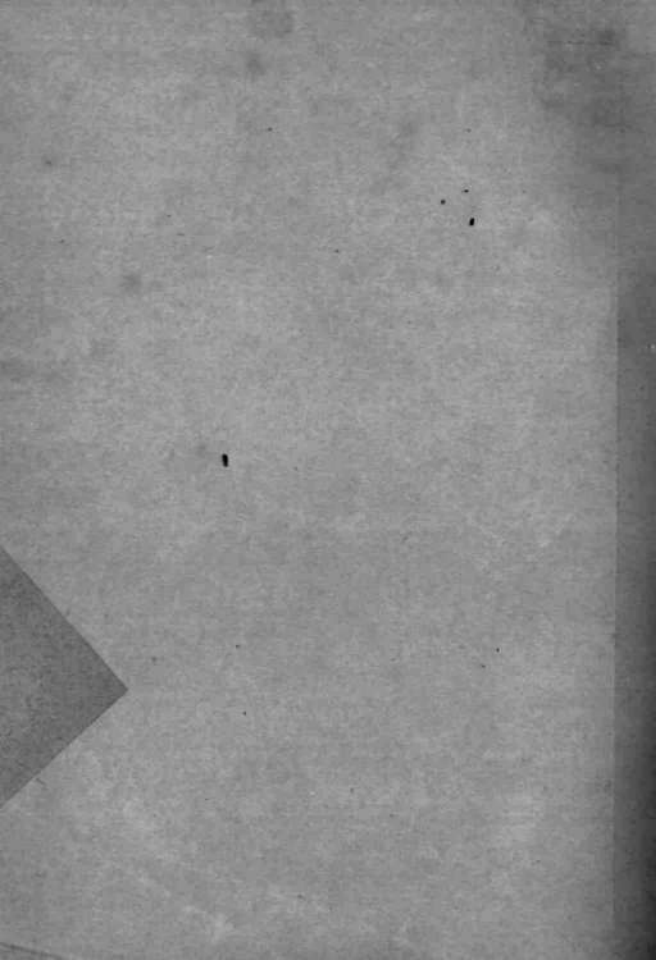
Zbirka novelic. Spisal dr. Ivan Tavčar.

Cena 50 kr.

V Ljubljani.

Natisnila „Národná tiskarna“. — Založil J. Jurčič.

1880.

Slovenska knjižnica.

Zbirka romanov, novel in povestij, izvirnih slovenskih, in iz drugih literatur na slovenski jezik preloženih.

Izdaje

J. JURČIČ.

Osmi zvezek:

Zimski večeri.

Zbirka novelic, spisal dr. Ivan Tavčar.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Národná tiskárna“. — Založil J. Jurčič.

1880.

Zimski večeri.

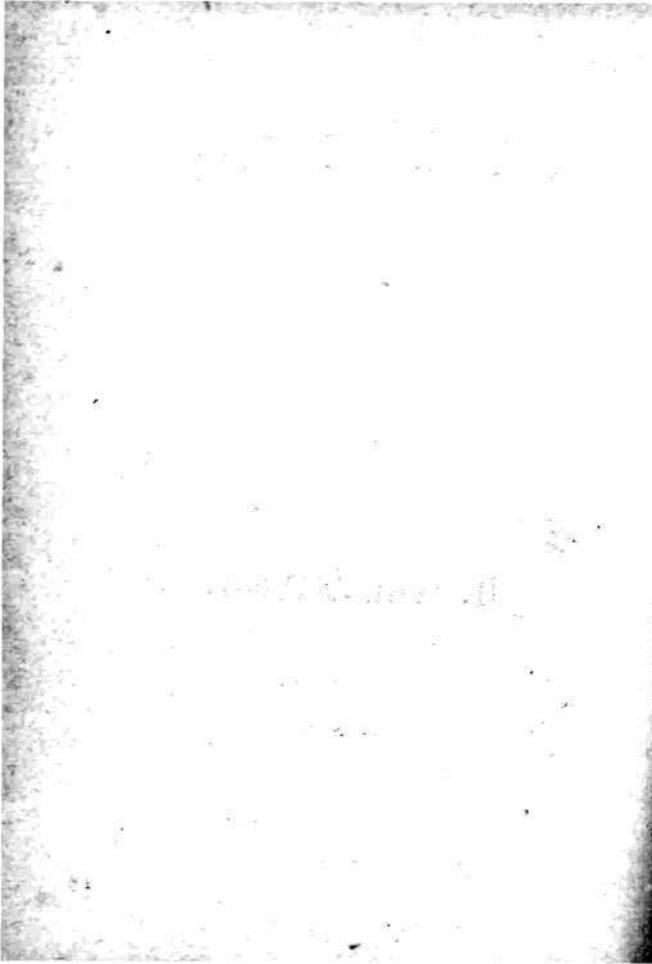
Zbirka novelic.

~~~~~

Spisal

dr. Ivan Tavčar.

—•••••—

Predgovor.

Zimski večeri! Kdo jih ne pozna teh prijaznih večerov? Po trudapolnem dnevnem delu nas objemajo s svojim mirom, s svojo tihoto, in s svojo gorkoto. Zunaj brije mrzla burja, po strehah stokajo veternice, in na ostrem obnebj brle zvezde, tako tresoče, kot da bi jih tudi zeblo. Kako prijazno je tedaj v gorkeji sobi! Tik tebe brenči peč s svojim ognjem, kakor da bi se hotela pogovarjati s tabo. Nehote si zatisneš oči in boginja „domišljija“ te hipoma oklene z rahlo svojo roko. Takoj te obdajo podobe, prej nepoznane! Ž njimi se pogovarjaš, čuješ njihovo osodo, veseliš se njihove sreče, tuguješ nad njihovo nesrečo. Ko pa se zopet prebudiš, spredla se ti je pripoved, da sam ne veš kako.

Tako so v zimskih večerih nastali tudi ti poskusi.

Med njimi je historična podoba „Antonjo Gledjevič“, uže tiskana leta 1873 v „Zori“. Ta pripoved se je rodila v tistih žalostnih, dunajskih, zimskih večerih, ko se nam v peči nij kurilo in ko smo živeli pri siru in suhem kruhu.

In ker je v sreči nesrečnih dni spomin prijeten, vzal sem iz tistih zimskih večerov omenjeno historično podobo, ter jo posadil v srečnejše sedanje zimske večere.

Tat.

(Podoba iz življenja.)

Leta 18** in tudi uže več let poprej je ležal v mestu B. polk ulanov. Zapovednik temu polku je bil polkovnik Albert vitez T-ski. Krasna vojaška postava, v cvetu življenja, in tudi življenja vesela! Da je bil ženskim priljubljen, je jasno. Ali možki spol ga je zavidal čez vse meje, ker je imel krasno, prečudovito krasno ženo. To svojo ženo je ljubil z vso strastjo svojega srca. Živel je v blesku, ter moral imeti obilno premoženja. Vsaj govorilo se je, da ima nekje tam na Češkem ali Poljskem obširna posestva. O njej pa se je vedelo, da izdaja vsak predpust silno denarjev za bogate toalete. In kadar je prišla v gledališče, bila je obsuta z dragimi kameni.

Sploh sta ta dva človeka živela v hrupu, dajala koncerte, vabila k sebi plemenitaše, ter napravljala vsak predpust sijajen ples v svojih prostorih. V gledališču in operi pa sta imela lastno ložo.

Kadar pa je polkovnik Albert jezdaril na čelu svojemu polku, sedeč na konju, s penami pobeljenem, ter plesal z burno živalijo po tlaku in smijaje se pozdrave delil proti oknom, svoje bele zobe kazaje, dejalo se je v obče, da je to srečen človek. Če se mu je pa časih pridružila tedaj gospa, tudi na konju sedeča in opravljena v dolgo žametovo obleko, ter mu jezdarila na strani, in koketno obračala poglede na okrog, reklo se je pač tudi, da sta to dva srečna, in prav krasna človeka.

V polku je služil tedaj nekov grof iz sosednje, tuje države, major Artur G. Imel je neizmerna bogastva, ter veljal med prvimi veljaki v sosednjem kraljestvu.

Zapustil je svojo domovino, ker je bil ondi prišel v nemilost pri dvoru. A tedaj je ležal s polkom v B. —

I.

Bilo je predpustom. Po strehah je ležal debel sneg in po oknih je mraz risal naj krasnejše rože. Siromak je bil revež tedaj, in smrt v groznih podobah mu je pretila dan za dnevom. Ali osoda nij imela usmiljenja s siromaki! Dan za dnevom so

brlele snežene zvezdice izpod neba in dan za dnevom je delal mraz izmedene svoje podobe po oknih. Ali kaj je bilo to mar bogatašu! Njemu se je kurilo v peči! In takisto v gorkejši sobi na mehkem sedežu sedeti ter zreti skozi okno v mraz, je prijazno in vabilno!

Bilo je torej predpustom, in noč se je narejala. Polkovnik Albert je sedel na mehkem stolu. Tik njega v kaminu je plapolal plamen, ter prijazno gorkoto razširjal po sobi.

Skozi okna so se lesketale poulične svetilnice. Tu v sobi pa je bilo temotno, ker polkovnik je odločno rekel slugi, da luči ne potrebuje. Hotel je v temi biti, sam, čisto sam! Podpiral si je težko glavo ob mizo, pri katerej je sedel. Kup papirjev je ležalo pred njim. In te listine je sedaj pa sedaj krčevito z roko pregrabil in premešal!

„Številke so resnične in resnico govore! Vse je zapravljeno!“

Ječaje je planil kvišku, ter prekoračil nekolikokrat sobo.

„Kaj mi ostaja? Beračija — ali pa smrt!“
In zopet séde.

„Smrt — in Helena! Da bi je zapustil!“

Zamisli se.

„Nikedar ne! Pomoč se mora dobiti! Dovoljena ali ne dovoljena!“

Hudobne misli so mu napolnile dušo! V polkovej blagajnici je imel na tisoče denarjev, katere je dobil za nakup remont! Zle misli so mu napolnile srce!

In zopet je letal po sobi, ter ječal pod demoničnimi vpljivi goreče ljubezni, katera mu je napolnjevala srce do te ženske, ženske, ki ga je uničila, ter pripravila do beraške palice, pripravila morda do — hudodelstva!

Ali danes, ko je bil s številkami preračunal svoje imetje, danes mu je prišlo spoznanje v dušo, da je občutil vso težo — izgubljenega življenja.

Zdihovaje se je zgrudil na stol ter rekel:

„Bog, kako si me kaznoval s to žensko!“

Glavo si je naslonil na mizo in s svojim srcem je bojeval boje srdite!

Krog njega pa je nastala tema. V kaminu je bil ugasnil ogenj, in hipoma se je shladila soba, da je bilo mraz v njej.

Ali polkovnik tega nij čutil. Notranji ogenj je gorel v njem, in strasti so mu razsajale po duši!

* * *

Ta čas pa je bila Helena v svojej sobi. Bil je to kraj, kakor vzet iz kake arabske pravljice! Sredi zime poln cvetja in zelenja! Po tleh pisane tapete, in po sobnej opravi razpostavljeno polno tiste drobnjave, ki jo ženska tako rada nakopiči krog sebe, in katera nima družega namena, kakor da moti oko in da stane mnogo denarja! V malej belej peči v kotu je pojemal ogenj, ali vendar je bila prijetna gorkota razširjena po vseh prostorih!

Helena pa je šumela po tapetah, v dolgej, širokej, svilnatej, obleki. Bila je uže pripravljena za ples, ki je bil isti večer, kakor vsako leto, pri guvernerju. Krasna ženska je bila! Lasje so se jej vsipala na beli tilnik; med njimi pa so se jej, kakor iskre, lesketali dragi biseri. Obrazek se jej je žaril v prečudnem ognju in oči so se jej kar plamtele! Obleka krog prs pa je bolj odkrivala, kakor zakrivala krasoto njenega telesa.

Hodila je torej po mehkih tapetah, ter sedaj pa sedaj v zrkalu pogledovala po svojej podobi, ter

občudovala samo sebe, kakor je uže tako navada pri ženski.

Pri malej peči, v mraku skoraj (ker žarki svetilnice na mizi stoječe so ga le medlo zadevali), slonel je grof Artur. Glavo si je bil naslonil pri peči na rob, roki pa si dejal križem čez prsi, ter tako, kot kip, zamišljen stal! Samo tu in tam šinil mu je blisk iz očesa, ter zadel njo, ženo prijateljevo!

Bil je prijatelj polkovnikov, ter je pogostoma zahajal v hišo njegovo. Tudi danes je bil prišel, da bi ju spremil na bal.

In tu je slonel, ter bil sam z ženo svojega prijatelja! Molčal je!

Končno pa je Helena obstala pred njim, in dejala skoraj jezno:

„Povedati vam moram, grof, da ste danes zelo dolgočasni!“

Zaspano je obrnil pogled proti njej.

„Kaj bi govoril, premilostiva? Tiste vsakdanje fraze, katerih bodete danes še na stotero pretrpeti morali? O mojih nazorih govoriti, tega mi pa ne dovoljujete, premilostiva! Torej rajši molčim!“

In molčal je. Ona pa je zopet pričela hoditi, in življenje se je vnelo v njej in sedaj pa sedaj jej je prsa dvignil globok vzdih.

„Ali ne čutite, gospod major,“ in zopet je obstala pred njim, „da je naše življenje silno — pusto in dolgočasno!“

„Kakor se vredi to življenje! Mnogo je tudi ležeče na nazorih, po katerih živimo!“

In leno se je pogladil z roko po belem čelu in krog drobnih ustnic se mu je naredila satirična proga.

„Vi, gospa, morda si ne veste vrediti življenja! Bog ve! Morda tudi pravih nazorov nimate!“

Zopet je obmolknil in zaspano gledal za njo, ki je jezno odhitela po sobi.

Pa prišla je zopet k njemu, in z razžarjenim licem, dejala:

„Mon dieu! Artur, govorite tedaj o — svojih nazorih!“

Onemu pa se je dvignilo telo in blede lice se mu je napolnilo s krvjo. In dejal je s prečudno mehkim glasom:

„Kot uvod, Helena, naj vam povem, — da vas ljubim! Ali saj ste to uže vedeli poprej!“

In molčé je stala pred njim in telo se jej je treslo.
 „In vidite, moji nazori v življenju so ti!“

Obraz mu je postal nekako demoničen, v oko pa mu je šinil moker blesk. Kakor Mefisto je bil videti, ko je slonel ob peči, ter z malo roko gladil si brado.

„Moji nazori, milostiva, so ti! Človek živi, kakor si ravno sam naredi svoje življenje! In življenje je kakor neizmerno nebo in mi smo zvezde, ki plavamo po njem. Kratek je nam dan čas in potem moramo ugasniti in popel smo in brez sledu izginemo! Ker pa je naša osoda taka, bilo bi v istini nespametno, ko bi si te pedi življenja ne skušali olepšati, ako bi tega življenja ne uživali kolikor najbolj mogoče! Ker potem ugasnemo in izginemo brez sledu! Človek pri smrti le toliko velja, kar je užil! In bedak je vsak, kdor je nesrečen, ako je lahko srečen — ker potem, vidite, ugasnemo in izginemo brez sledu! Moji nazori so ti, da si iščem sreče, kjer koli se mi prikaže, in da trgam rože, kjer koli mi cvetó — ne meneč se za tuje plote in tuje pravice! Ker človek le toliko velja, kar užije!“

Mirno jej je govoril satanske te besede, kakor da bi jej vsakdanjega kaj pripovedoval.

„In sedaj, milostiva, sedaj vam pa moram povedati, da ste vi k mojej sreči neogibno potrebni. In ker so stvari take, povedati vam moram še, da vas bodem priboril, ker vas priboriti moram! Bedak le je nesrečen, kjer je lahko srečen!“

In oko, polno oko je obrnil v njo.

„In jaz vam povem, kako pride. Zapustili boste dolgočasni stan sedanji, razbili trde okove, ter z menoj pobegnili v prostost in srečo. Čemu bi pač idealne igre igrala? Čemu biti kakor dve zvezdi na nebu? Jedna v večnem severu druga v večnem jugu! V ljubezni sti se vneli in ona v jugu hrepeni k tej v severu; in le-ta zopet k onej v jugu! Večna pota veslati po neskončnem nebu — ali ljubezni želje se jima ne izpolnijo nikedar. Oj take poetične ljubezni jaz ne bodem gojil, Helena, ker moje življenje se bode z vašim združiti moralo!“

Pristopi k njej, ter jo prime za voljno roko. In nij se mogla upreti pregrešnej ljubezni, in zgrudila se mu je na prsi, ter ondi počivala, polna goreče sreče!

Polkovnik Albert pa je tičal v svojej sobi in mislil in mislil, kako da bi si pridobil denarja, ter njej ohranil mehko brezskrbno življenje, — njej

katera ga je v istem trenutku zatajila, ter čisto pozabila!

Ko pa se je bil grof Artur napil njenih poljubov, pristopil je zopet k peči, naslonil se ob nje rob, ter gledal trudno proti stropu.

„In ako vprašate, Helena, kaj bode iz tega, in koliko časa ostaneva skupaj, moram vam povedati, da sam ne vem! Človeško srce je čudno orodje. Sedaj vsplamti ljubezen v njem, ali hipoma pride vihar in ugasneno je vse! Mogoče je, da mi čez noč več ne dopade krasna vaša podoba, Helena, in morda mi čez noč ugasne ljubezen do vas — ker jaz sem mož trenutka, mož sedanjosti, in malo me skrbi, kar skriva prihodnjost v svojem krilu! Ali toliko vam povem, da tedaj, ko se pričnem dolgočasiti pri vas, da tedaj vas takoj spustim od sebe, kakor list, ki ga človek v misli pogreznen utrga pri potu, ter potem zavedajoč se lahkomišljeno vrže od sebe.“

Ako bi bila nosila v sebi le nekoliko moralične vrednosti še, sedaj bi ga bila morala ona pahiniti od sebe, sedaj bi ga bila morala zaničevati! Ali ravno v tej strašnej odkritosrčnosti jej je dopadal bolj kot poprej! Vendar pa jej je v dušo prihitela

grozna tišina, da je morala sesti. Krasno glavo je podprla z roko ob mizo in dejala grenko:

„Greh je, da vas ljubim, Artur, greh, ali tudi strašna — brezumnost! Pomagati pa si ne morem!“

Nastala je tihota. Oba sta molčala toliko časa, da je prišel polkovnik Albert, ter opomnil, da je čas oditi, in da voz uže čaka!

Grofa pa je mož srčno pozdravil, potem pa se obrnil proti ženi rekoč:

„Življenje bi stavil, da ti je ta flegmatični naš prijatelj ves večer slonel tu pri peči, in da nij skoraj besedice spregovoril!“

„V istini — skoraj ničesar nij govoril!“ In Helena je zavila lahko oblečeno svoje telo v bogati bašlik.

Potem pa so se odpeljali na ples.

II.

Tiste dni je bil guverner v B.— knez A.—, pri dvoru močno priljubljen plemenitaš. Bil je ud stare rodovine in še mlad. Oženjen je bil z mlado, a ne krasno aristokratino, ki pa je bila v sorodu z domačim vladarjem. Za doto mu je prinesla veliko bogastvo, in silno — karijero. Uže tedaj je bil

knez A. vladni zastopnik v skoraj najlepšej deželi domače države. Ali prihodnjost mu je obetala še Bog ve kaj.

Pri guvernerji je bil torej tist večer veliki bal. Povabljeno je bilo vse, kar je v B. — le kolikaj imenitnega imena nosilo. Vse je prišlo, ter se trlo po širocih, jasno razsvitljenih prostorih. Prišlo je tudi mnogo vojaštva v tesnih oblekah in s silno namazanimi lasmi. Prišli pa so, da so se pri buffetu najedli, ter si napolnili žepe s sladkarijami.

Krog polnoči se je plesal kratek kotiljon. A tedaj se je prigodilo, da je domačej princesinji med plesom odpadel kinč, katerega je nosila krog vitkega vrata. Kinč, ki je veljal prilično lepo premoženje, in ki je tist večer vzbujal zavoljo prečudne krasote veliko občudovanja, in pri ženskem spolu tudi neizmerno nevošljivosti!

Takoj je ponehal ples, in guverner sam je prihitel, da je dragocenost pobral. Potem pa jo je odnesel v sobane, katere so se iz plesnih dvoran dalje vlekle.

Polkovnik Albert je plesal kotiljon s svojo ženo Heleno. Grof Artur pa je vodil ples, in v istini spretnejše kot svoje eskadrone. —

Po tistem kratkem prenehljaju, katerega je bil kneginje kinč prouzročil, se je ples, to se ve, takoj zopet pričel.

Polkovnik je sedel tik svojo žene, ki je bila srečna in radostna. Tedaj pa ga je prešinila misel na revščino in beraštvo, katera sta ga pričakovala doma! In kaj da bode Helena počela potem, ko se bode morala odpovedati vsem prijetnostim, katere podaja bogastvo?

In obrnil se je proti njej s sladkim, smejočim obrazom. In naslonivši se jej na uho vprašal je tiho:

„Helena, kaj bi počela, če bi čez noč zginilo tvoje bogastvo, in bi ničesar več ne imela?“

Začudena je dvignila obraz proti njemu, in dejala skoraj osorno:

„Kako da to vprašaš?“

Ali prej ko jej je odgovoriti mogel, prihitel je grof Artur po njo. Rabil jo je pri svojih krasnih plesnih kombinacijah.

In lahno kakor srna je odhitela ž njim, ter zašepetala tako, da je čulo samo njegovo uho:

„Moj mož je postal dolgočasen bedak!“

„Bedak je vsak, kdor ne išče sreče, kjer jo lahko najde!“

Blisk iz njenih očes — in moral jo je zapustiti sredi dvorane, ter odhiteti po drugo plesalko.

Polkovnik pa je sedel sam, s temnim srcem. Ali godba je svirala mehke, lahkoživne melodije, katere so se rahlo zibale po dolgih prostorih. Vse je le življenje dihalo, a le on sam, le on sam je nosil pekel v svojej duši. Kaj bode storila Helena potem, Helena, ki mu je bila življenje, edino upanje, in njegovej duši glavni steber? Ali ga bode zapustila morda? A to nij mogoče, to bi pregrozno, prestrašno bilo!

Ko pa je zopet sedela na njegovej strani, s strastjo se je nagnil k njej:

„Helena, v istini, kaj bi počela če postanem čez noč — berač?“

Kako čudno se je čula ta beseda v sredi tega bogastva krog in krog!

Ali nje nij pretresla! Mirno je odgovorila:

„Moj Bog, kako si dolgočasen, Albert!“

Bledega obličja je sedel tik nje, pozabil vsega in dejal trepetaje:

„Za življenje, odgovori mi, Helena!“

In sladko se je zasmijala:

„Ali veš kaj je ribi voda?“

„Življenje!“ zaječal je on.

„Torej veš tudi, kaj je meni bogastvo?“

„Življenje!“

„Da življenje! Brez bogastva poginem — ali —“

„Ali?“

In oko se mu je napelo in kri mu je v srcu zastala.

„Ali — pa tebe zapustim!“

In zopet se je sladko smijala. Potem pa je z gorečim obrazom padla grofu v naročje, ter ž njim odplesala po dvorani.

„Ona me zapusti!“ In vse se mu je vzdignilo pred očmi. Ali to je vedel in čutil, da ga zapustiti ne sme!

Kotiljon je bil uže davno končan, a polkovnik Albert je še vedno stal v zatišju pri oknu, ter mislil in mislil. In mislil je na daljno Ameriko, na pobeg čez mejo, na novo življenje v tujini, na novo srečo, na novo bogastvo. Tedaj pa si je izruval vse dobre rastline iz svojega srca, in ko je od okna zopet stopil med hrup, mu je počival mir na bledem obrazu. Ali bil je to mir hudobnosti!

Grof Artur pa je vodil tedaj Heleno po dvorani in govoril sladko ž njo. Ona pa je sesala v sé

strup njegovih besedij. Opazil ju je polkovnik Albert. Ali opazil je tudi njene poglede, opazil srečo njegovo, opazil goreče njeno lice — in kakor blisk ga je prešinilo, in podobe mračne in strašne so se mu vzdigovale iz vseh kotov temne duše. Kaj jej govori tako vestno? In ali je bil slep dosedaj, da nij opazil, da mu je ta grof zahajal vsak dan v hišo? In če nij več bogastva, hoče ga ona zapustiti! In s kom pojde, če ne s tem človekom? Neizrečena bolelost mu je preobdala dušo, in le to je čutil, da mora ž njo iz tega mesta. In sicer takoj! jutri!

Ko pa je v duši boril se tako, nij se mu na jasnem obrazu videla najmanjša meglica. Sredi hrupa je stal, in znanci so se vsipali krog njega, ter mu prijazno stiskali roko. Krasne ženske pa so ga koketno opazovale — ali danes brez vsacega vspaha.

Ko pa je godba zopet zaigrala, hitel je iz dvorane. V gorkih prostorih mu je bilo tesno postalo, da nij mogel prenašati ni hrupa, ni sladke govornice. Preril se je torej iz dvorane, ter odhitel po dolgem hodniku. Dospel je do odprtega okna. Ondi se je naslonil, ter zrl v mraz, v noč, na snežene strehe in na ledene sveče, viseče od kapov. In čutil je, da je sam taka ledena stvar, ki jo najmanjša

osoda odbije, ter palne v propad, nad katerim vedno visi. —

„Kaj je osoda?“ mrmral je, „človek si jo sam naredi, kakor si hoče! In kdo je še moralen dandanes, ko je svet toliko in toliko sto let uže star?“

V mislih je odšel od okna, in v mislih odprl je tudi prva vrata. Hotel je sam biti. Hotel je hrup ulti. Odprl je torej prva vrata ter stopil v sobo, katera niti razsvitljena nij bila. Ali luna je sijala skozi okno in opazil je, da je zašel v delovno sobo ekselence. Tu je bila pisalna miza in vse polno aktov je ležalo po njej. Med njimi pa je ležal tudi kinč, ki je bil pri plesu odpadel princesinji. Kakor solze, svitle in jasne, tako so lesketali dragi kamni, ko so padali lunini žarki na nje. In kakor vroče iskre šinile so te solze v dušo njegovo! Tu je ležalo premoženje pred njim in „le bedak bi ne posegel po rešilnej te veji!“ In kdo ga je videl, kdo je mislil sedaj še na ta kinč! — In roka se mu je stegnila, stegnila in pred obraz mu je stopila soproga, ki brez bogastva živeti nij mogla.

V istem trenutku pa je bil obrst Albert postal tat, prav vsakdanji tat!

Ko pa je zopet stopil med plesalce v svitlej dvorani, počival mu je na bledem obrazu mir, in na visokem čelu je kraljevala zadovoljnost. In takoj se je pridružil ženskemu krogu in pričel govoriti takšno lahko govorico, ki se sama ob sebi siplje iz ust, brez jedra, in kakor penasto zlato.

Še le v poznej noči se je dvorana izpraznila. Pogasnili so svitle luči in gostje so odšli zaspani in trudni. Ali vendar srečni! —

III.

Prišlo je jutro. Gosta megla je ležala po ulicah ter pokrivala vse, tako, da se je komaj videlo korak pred se. Prav zgodaj je še bilo, ko je uže bil vstal poročnik Robert K. Prvo, kar je na vse jutro podaril svojemu stvarniku, bila je silno robata kletev! Potem pa se je počasi napravil, pretipal vse svoje žepe, premedel z roko razmršene lasé na glavi, ter končno uprl oči na strop in mislil. Misli te pa so morale tužne, ali vsaj neprijetne biti, ker krog ustnic se mu je naredila poteza nevolje.

„Oj to je prokleta osoda, v istini prokleta!“
Potem pa je pričel žvižgati in hoditi po sobi.

In ko je sluga, uboga stvar, prišel, da bi očedil obleko, začudil se je močno, videč svojega gospoda uže oblečenega. Ta pa se je zadril nad njim, da pride tako pozno. In bič je pograbil, ter ga vrezal čez pleča. A sluga je dobro poznal to vreme in vedel, da je gospodu poročniku pošel — denar in da od tod izvira hudobna njegova čmernost. Kaj je hotel? Potrpeti je moral!

Poročnik Robert pa je tudi dobro vedel, kaj mu je storiti danes. Saj je takih dni doživel uže dokaj, ter je upal, da jih bode doživel še več. Pripetilo se mu je čestokrat, da je dobrodejni stvarnik očetovo srce zaprl in utrdil tako, da sam oče nij hotel plačevati sinovih dolgov, ne poslati denarjev za nje.

„Pomagaj si kakor si veš! Toliko me uže staneš, da bi me ne bil več, ko bi te bil poslal na vse univerze starega in novega sveta!“

Tako je bilo zapisano v pismu, katero je bil prejel ravno včeraj.

„Tudi prav!“ je mrmral, „premišljeva je očetove te besede, moj oče postaja sumljivo star in vsa previdnost je pošla v njegovih možganih!“

In lahkoživno si je opasal orožje, ter hitel na alico, in po ulici k židu skopuhu, ki mu je v tacih

stiskah življenja uže mnogokrat bil pomagalec, to so ve da za velikanske procente. Ali te je moral tako ali tako vselej oče poplačati, ako nij hotel sina spraviti v nečast in sramoto.

Neizmerno prijazno je sprejel Lazar N. mladega vojaka, ter mu delal poklone, kakor da bi sam on hotel kaj izposoditi si pri mladem človeku.

In uže je bil lajtenant prijel za pero, da bi podpisal dolžno pismo, ter se zavezal s častno besedo, toliko in toliko posojila Lazarju v tem in tem času povrniti, in uže je iskal žid denarjev, da bi jih ječaje odštel dolžniku v roke, kar se začujejo v prvej sobi koraki in glasna govorica.

Nekdo je bil hitro vstopil ter pri slugi osorno povprašal, da li lahko z „gospodom“ govori?

„Vrag! to je moj polkovnik, da bi ga tisoč strel zadelo!“

In poročnik Robert je z grdo kletvijo vrgel pero iz roke, pograbil dolžno pismo, ter planil v stransko sobo, ondi skrnil se, ter priprl duri za soboj.

Takoj za njim pa je k židu vstopil človek, nevojaško oblečen. Bil je polkovnik Albert. Plašno se je ozrl po sobi okrog in potem ostro vprašal, sta li sama?

Ko je žid pritrdil, da sta sama, vprašal je oni še ostreje:

„Ali me poznate?“

Lazar se je zvijal kot kača, a krog ustnic se mu je nabral zvit smehljaj.

„Bog! Bog! kdo more vsakega poznati! Jaz vas ne poznam, gospod, prisežem, da vas nijsem poznal, niti videl še nikedar! Sploh pa jaz nikogar ne poznam, s komer kupčujem; nikogar, to mi lahko verjamete!“

„Jaz potrebujem denarja!“

„Bog! moj Bog! kdo časih denarjev ne potrebuje? Še kralji in cesarji jih potrebujejo časih!“

„Jaz potrebujem mnogo denarja, na tisoče!“

„Dobi se, dobi se! pri meni se dobi! na tisoče se dobi! Se ve, če se mi da mala, prav mala varnost! Dandanes so slabi časi!“

Oni pa je bil izlekel medtem zavitek iz svojega žepa, ter ga pred judom razvil. Dragi biseri so se zalesketali, da je skopuh od samega začudenja skoraj otrpnil.

„Moj Bog! kaka vrednost!“

„In z umazanimi svojimi prsti je premetaval biser za biserom, obračal ga proti luči, tehtal težo

njegovo in potem kazal zobe, kakor divja zver, kateri si vrgel kos mesa pred gobec. —

„To je stalo solza, preden ste premilostivej iztrgali to dragocenost! Po mojem mnenju je nij ženske, ki bi dala tak kinč voljno iz rok!“

„Pustiva to! Koliko mi daste vi?“

„In koliko terjate vi?“

„Petnajst tisoč goldinarjev!“

„Jest vam dam šest tisoč!“

A ko je oni pograbil ter hotel oditi, zatulil je le-ta:

„Osem tisoč, pri mojej duši več ne morem! Imejte milost z mojo dušo! Več ne morem!“

A naredila sta deset tisoč in polkovnik je spravil denar, ter odhitel, kakor da bi ga bil piš odnesel!

Lazar pa se je zagledal v kinč.

„To bomo vse lepo razbili, in na drobno zopet poslali med svet!“

In mel si je roke, ter preračunal svoj dobiček.

„Da je stvar ukradena je jasno, jasno, kakor nebo pri lepem vremenu! Ali Lazar N. je časih tudi slep, slep in tudi gluhi, kakor terja kupčija! ha! ha!“

Tedaj pa ja stopil iz sosednje sobe poročnik Robert. Žid je bil čisto pozabil nanj. Ali sedaj je hlastno pograbil kinč, ter ga bliskoma vtaknil nekje v predal pri mizi.

Ali onemu se je v prvem trenutku dozdevalo, da je uže videl nekje te kamne, te bisere; pa kje? Ali čemu si glavo beliti? In lahkodušno je podpisal svoje dolžno pismo, vzel denar naštetemu, odšel domu, ter se zopet položil v posteljo, da bi si odškodoval za neprespano jutro!

Proti dvanajstim pa sta prihrumela mu v sobo stotnik T. in lajtenant Voldemar S. In s krikom in hrupom sta ga prebudila iz trdega spanja.

„Človeče, ti spiš, kakor da bi včeraj pri guvernerju plesal ne bil!“ kričal je stotnik.

„In kakor da bi na svetu avditorjev in ječ ne in kazemat ne bilo!“ je pristavil lajtenant!

Robert pa si je mel oči, ter s kletvinami pozdravil prijatelja.

„Čemu me budita, hudiča! In tako zgodaj; danes, ko nimam ničesar opraviti?!“

„Silovite reči se gode, in spati nij varno,“ je dejal stotnik skrivnostno.

„Vse mesto je vskipelo in ti — spiš,“ je kričal lajtenant.

„Povejta česa želita?“

„Ali imaš čisto vest, človek?“ vpraša paterično stotnik.

„Nikari me mučiti!“

„Vidiš,“ odgovoril je Voldemar, „stvar je tale. Včeraj na plesu pri guvernerju se je izvršila prav vsakdanja tatvina!“

„Tatvina!“

„Tisti kinč, saj veš, ki je bil odpadel prince-sinji — je ukraden in danes ga nij. In sedaj ga išče policija.“

„In sedaj se vpraša,“ pristavi stotnik, „kdo da je med toliko plemenitimi lumpi največji; kdo da je tat?“

Tedaj pa je lajtenant Robert kakor besen planil s svojega ležišča, ter v svojo obleko. Z obraza pa mu je izginila kri in besedice nij mogel spregovoriti.

Potem pa je jecljal:

„Prosim potrpite! To je pregrozno, pregrozno! Nij mogoče! Torej tat! In tak človek! Potrpite, vse vama povem! Torej tat!“

Opoludne tistega dne je prišel polkovnik Albert domu. Isti dan še nij videl svoje soproge, ki je po vsakem plesu dolgo, dolgo spala. Sam je jedel, in da Helene nij bilo k mizi, se mu je čisto naravno videlo, tako da še povprašal nij po njej. Ali saj je moral druge reči premišljovati, ker čez noč je hotel potegniti čez mejo, v varen kraj. Ondi pa je hotel pričakovati Heleno. Da bi za njim ne marala priti, to mu še v misli nij prišlo.

Po jedi se je podal v svojo sobo, da bi jej napisal list. Pismeno jej je hotel povedati vse. Ko pa se je pripravil pisati, dobil je na mizi uže pismo, pismo od svoje žene.

Takoj ga je odprl, ter bral:

Albert!

Pismeno ti povem, da te več ne ljubim. Ker pa te ne ljubim, bilo bi vesti nasproti, ko bi še dalje pri tebi ostala. Podala sem se torej za možem, ki ga ljubim. Iskati me nikari! Ljubezen se usiliti ne da!

Helena.

Planil je kvišku, divjal po sobi, divjal v sobo Helenino, a prazna in zapuščena je bila! Predirjal je stanovanje, premetaval vse, kar mu je prišlo na

pot, in potem še jednokrat prebral nesrečni list, črko za črko. Pot mu je oblit čelo, a duša je onemogla pod strašnim udarcem. Ječaje se je vsedel v stol in kakor blazen zrl pred se, zrl in zrl, ter v roki krčevito stiskal list hudobni. Dolgo, dolgo je tako sedel, in besede nij mogel spregovoriti.

„Sedaj si tat, goljuf! In sam ne veš čemu?“

Končno pa se mu je odprlo srce. Pretreslo se mu je truplo, in mož, ki je tolikokrat na bojiščih smrti gledal v oko, je jokal, pretakal solze kakor otrok.

In v solzah ga je videl sluga, ki je prišel povedat, da častniki od polka poslani ž njim govoriti želé.

Obrisal si je obraz, ter pričakoval polka poslance. Kaj so hoteli? Gotovo kaka neslana malenkost! In ravno sedaj morajo prítí!

Ali oni so stopili v sobo. Bili so štirje znani častniki, a vodil jih je stari major vitez L.

Zaspano in trudno jim je polkovnik stopil nasproti, ter jih leno pozdravil.

„Česa želite, gospodje?“

Glas mu je bil čudno tih, kakor iz groba doneč.

Poslanci pa so se vojaško postavili v vrsto. Major si je pogladil z roko čelo, ter dejal skoraj v zadregi:

„Gospod polkovnik! polka častništvo nas je poslalo!“

„In česa hoče častništvo mojega polka?“

In zrl je čez nje, tija v kot, kakor da bi bil sam v sobi.

Staremu govorniku pa so se napravile debele kaplje na čelo, ter mu rile črez lice.

„Gospod polkovnik! polka čast je silno oskrunjena bila!“

„Čast mojega polka!“

„Da, čast vašega polka!“

Nekaj časa nastane tihota.

„Govorite, gospod major!“

„Med častniki našega polka — je tat!“

„Tat!“

In polkovnik se je stresel in obraz mu je postal bled.

„Vsakdanji tat!“

„In kako to?“

„Včeraj pri guvernerju je bil ukraden kinč in ukradel ga je častnik — našega polka!“

In ko polkovnik nij ničesar odgovoril, rekel je major še dalje:

„Danes zjutraj je prodal ta kinč pri znanem skopuhu — in tedaj ga je videl nekdo izmed nas!“

Kakor okamnjen je stal polkovnik in na obrazu se mu nij premaknila ni jedna črta. Počasi, mehanično je govoril za onim:

„Nekdo izmed vas!“

„Da, reč je jasna! In sedaj mislimo mi, gospod polkovnik, da mora umreti, da se mora končati samega sebe!“

„Tako se mora zgoditi, tako se mora zgoditi!“ mrmral je Albert in potem še dejal:

„Ali mi imate še kaj povedati, major!“

„Ničesar več!“

„Prepričani bodite, gospodje, da bodem vse storil, kar mi je v moči, da se opere čast polkova!“

In hladno jih je spremil do vrat. Oni pa so potrti odšli. Po stopnjicah hiteči pa so obračali oči jeden proti družemu.

„Žalostna osoda!“ so zdihovali.

Ko pa so stopili iz veže na zrak pred hišo bilo je uže skoraj mračno. Tedaj pa je zgoraj v stanovanji počil strel ter se votlo po poslopju razlegal,

„Polka čast je oprana!“ viknil je major, potem pa hitro odšel s tovariši.

Polkovnik Albert pa je tedaj ležal na tleh v svojej sobi in srce je imel prestreljeno. A prestrelil si ga je bil z lastno svojo roko!

* * *

Helena pa je bila pobegnila z grofom čez mejo. Čez nekaj let pa se je zopet prikazala v B. in sicer v družbi priletnega, a silno bogatega Angleža. Hotela je biti njegova žena, ali svet je trdil, da to nij res. Pa če je bila tudi istina, vsaj čez malo let je bila vdova! Tedaj pa je živela v stolnem mestu kot ženska, ki nij nosila nikake moralične zavesti več.

Med gorami.

(Podobe iz 1—ga pogorja.)

I.

Moj sin!

Stari Anton Kimovec je bil ves čas svojega življenja velik revež na zemlji! Za svojim očetom je dobil podrto kočo in raztrgan laz tam gori na Rebru, da se je moral truditi in truditi, če si je hotel pridobiti vsakdanjega ovsenjaka.

Ko pa je stopil v sveti zakon, ga je naš gospod Bog s tako žensko udaril, da me je še sedaj groza, če se je spominjam. Pri delu mu nij prav nič pomogla. A v hiši mu je ukradla, kar je dosegla! In to, kar je ukradla, je kolikor največ mogoče s žganjem zapila. In če se je Anton zvečer proti domu od teškega dela vračal, naletel je pogostoma svojega zakona slabšo polovico v jarku, ali pa sredi pota ležečo. Vaški otročaji pa so kriče hrumeli krog nje. Ali potrpežljivo jo je vselej naložil

na svoje rame, odnesel je v kočo, ter jej odpuščal — ker je bila mati njegovemu otroku!

In ko jo je smrt pobrala, in ko smo jo bili zagrebli v tisto rumeno prst tam gori pri svetem Lovrenci, stal je Antón Kimovec žalostno pri strani in po licih so mu rinile debele solze.

„Možje“, dejal je, „škoda je je, da je umrla! Človek se vsega privadi! In če sem zaboje in pre-dale dobro zaklepal, mi še vzeti kaj nij mogla! Škoda da je umrla!“

Za njo mu je ostal otrok, sin. Tega svojega otroka pa je imel Anton Kimovec silno rad. Necega jutra ležeč na trdem svojem ležišči pak si je hipoma domislil, da je njegovo življenje, če se stvar natanko pretehta, vendar-le težavno! In tedaj je Anton Kimovec prišel do sklepa, da mu mora sin v šolo, da ne bode moral nositi gnoja v košu na plečih, in da mu stradati ne bode treba.

V resnici ga je vlekkel v Ljubljano! In stopil je pred očeta Kalistra, ki je bil tedaj gospodar pri frančiškanih, in poljubil mu je belo roko, ter izprosil, da je smel sin vsako opoludne prihajati na tisto slabo ali vendar dobro kosilo.

Anton pa je potem, kadar je le mogel, lezel v Ljubljano, „Tončka gledat“. S sabo je jemal kos črnega kruha, da ga je jedel med potjo. Pil pa je iz studencev krog ceste. Časih si je oprtal koš, v katerem je bila „hrana“ za sina, in potem sopel v solnčni vročini do mesta. Gotovega denarja nij zapravil nikedar! Pač pa so ga končno pričeli spoznavati dobrosrčni vozniki, in vabili so ga, kadar je požiral prah po cesti, da je odložil in prisedel. In tedaj bi ga vi bili morali čuti, kako je tem voznikom vestno pripovedaval, da hodi sina gledat, da je to otrok kakor si ga le želeti more, kako da so očetje gospodje frančiškanje zadovoljni ž njim, in kako da mu napravlja le veselje in veselje!

In res, otrok je dobro delal! Leto za letom je bil „prvi“, in prinašal je zlate knjige domu. Z očetom sta prihajala skupno v cerkev. Staremu pa se je videla velika sreča na obrazu, da smo mu zavidali vsi, ki smo imeli slabe in razposajene otročaje.

Ko pa je bilo dokončanih osem šol, moral je Kimovec prodati svoj laz, in ko je sin dokončal visoke šole, prodana je bila tudi kočja! Stari pa je potem po vasi gostoval, ter se živil od svojih rok.

A vi si ne morete misliti, koliko del da je bil učen! Po zimi je pletel koše, po večerji pripovedoval za kos kruha otrokom pravljice ali pa molil družini posebne in dobrodejne molitvice. Iz bezgove grče je rezljal pipe, iz lipovega lesa pa žlice! In če je ravno tako prišlo, légel je spat, da nij bil celi dan nič gorkega zaužil! Pomladi je zahajal na delo, ter kosil ali kopal za malo denarjev ves ljubi dan. Po letu pa je nabiral borovnice, kril slamnate strehe, popravljaj in vezal lonce, prodajal sol od hiše do hiše, ter živel skoraj ob samem kislem mleku. V jeseni je zopet smukal brinje, iskal maline, strgal smolo od smerek, ter pobiral žir po bukovji. Tako si je napravljaj krajcarjev, katere je potem sinu pošiljal. Ali sam je bil siromak, da večjega nij treba iskati! Če je takisto bos, s sklonjenim truplom in z globoko ležečimi očmi plazil se okrog, moral se je smiliti vsakemu. In smilil se je tudi nam vsem!

Leto za letom je preteklo, in leto za letom je postajal Kimovec večji siromak! Sin pa mu je bil med tem nekje tam v Nemcih postal velik gospod in denarjev si je služil, kolikor je le hotel. Vsaj tako so pravili! Na starega svojega očeta pa je bil čisto pozabil. Otrok pozna svoje starše le toliko

časa, dokler mu morejo kaj dati! Potem pa kot ptica na veji odfrči, ter pozabi na domače svoje gujezdo!

Mi pa smo stiskavali glave in govorili smo, da je takov sin malovreden, takov sin, ki pusti takega očeta stradati in revščino trpeti! Če pa je kdo staremu Antonu kaj enacega zinil, tedaj mu je prikipela kri v lice in raztogotil in razsrdil se je:

„Kaj, moj sin nehvaležen? Moj sin! moj Tonček! Boste uže videli, kako me bo še podpiral na stara moja leta! Sedaj, sedaj pa še ne more! Ko bi le vi imeli take otroke!“

Nekega dné je ta sin res prišel v vas. Tako skrivno je prišel, da ga nikdo nij pričakoval. Nosil je svitlo brado, katera mu je segala čez prsado obširnega trebaha. Močno se je bil zredil. A z očesom je gledal srpo, kakor jež. In nam vsem se je prav, prav zelo grd zdel! A grd je bil tudi!

Na gosposkem vozu se je bil pripeljal. Pri županu pa je obstal, ter ondi z učiteljem in družimi gospodi popival celi dan.

Doma pa je čepel stari in od veselja se je tresel, ker njegov sin je bil prišel!

„No sedaj vidite, da je prišel moj sin! moj Tonček! Ko bi le vi take otroke imeli!“

Pa preteklo je popoldne, in sin se nij spomnil, da ima v vasi starega očeta. Še le zvečer, ko je uže bila tema, je pritaval k svojemu očetu, ter mu potrkal na duri.

„Oče, ali spite?“ vprašal je osorno.

„Kaj bom spal? Kako bom spal, če si ti tu, Tonček! Nikari tako ne vprašaj!“

Drugo jutro smo stali pred županom, ter smo gledali, kako se je odpravljaj Kimovčev Tonče. Pri strani tik voza pa je stal stari oče, praznično oblečen in z odkrito glavo. A sin, zvalivši se v voz, ga je komaj pogledal. In prav imenitno je dejal:

„Oče, vam sem pa pri županu nekaj pustil!“

Potem se je odpeljal, in starec je z žarečim obrazom zrl za vozom, dokler se nij skrila za ovinkom. „Morda ga ne vidim nikdar več!“

In solze so mu silile v oko. Potlej je stopil k županu. Ta pa mu je izročil trideset srebrnih dvajsetic. In te je prinesel k nam, ter jih razkazoval in hvalil svojega sina, da nij bilo konca.

„Sedaj vidite! sedaj vidite! kako me podpira na stare dni! To mi je sin! To mi je hvaležen sin! A vi ste govorili, da me je pozabil. Moj sin naj bi mene pozabil!“

Ali mi smo stvar bolje pregledali. Župan mu je bil sicer izročil trideset dvajsetic. A tega mu nij bil povedal, da mu je sin naročil, da naj „staremu“ vsak mesec daje le po jedno dvajsetico! In laz in kočo mu je bil snedel s šolo! Sedaj pa mu je z dvajseticami plačeval skrbno, ali nespametno ljubezen! Od tedaj pa se je nam ta sin še veliko grji zdel, še veliko grji! Ali očetu se nijsmo upali povedati, kako da je bilo, da bi mu ne kalili veselja. Vsaj mu je moralo pravo spoznanje tako ali tako priti!

In to spoznanje je prišlo! Še tisto leto, ko je bil prejel prvo sinovo podporo, tiste dvajsetice! Proti jeseni se je stari Kimovec kakor cvet po tratinah hipoma posušil! Star je bil, a tedaj se je v malih dneh še veliko bolj postaral. Ko pa je prvi sneg padel, moral se je vleči. In takoj smo vedeli vsi, da spomladi dočakal več ne bode. Na golih deskah je ležal skoraj in primanjkovalo mu je vsega. Sosedje smo imeli usmiljenje ž njim. Ali človek, bolan človek in od miloščine živeč, to vam je uboga stvar! In dejali smo mu:

„Piši sinu, da ti kaj pošlje! Laz in hišo ti je snedel, naj ti kaj da sedaj!“

„Kaj snedel? Kdo pravi snedel?“

In ves bolan in slaboten se je raztogotil, ter nam dajal slabe priimke.

Ali končno je pa le poklical kruljevega Dolinčevega Tomažka, ki nam je tedaj pisma pisaril, kadar je bila potreba. In ta je v tistih kruljevih, njemu podobnih črkah skljuval pismo na Kimovčevega Tončka. In pisal mu je, da je oče bolan, da nima ne jesti ne piti, tudi ne postrežbe in ne gorke in mehke postelje; in da naj torej kaj pošlje, kaj dá bolniku!

In čakali smo deset dni, čakali smo dvajset dni — in ali mislite, da je prišel odgovor? Oni še odgovoril nij!

„Vidiš ničesar ti ne pošlje, ničesar ti dati noče, ta grdi tvoj sin!“

Tako smo govorili. Pa takoj je bil ves razjarjen:

„Molčite mi! Pisma nij prejel! Saj se še pisma z denarji zgube, pa bi se tako brez denarja ne! Pismo se je zgubilo! Da bi mene moj sin zapustil, tega še misliti nij treba! Tako vam povem!“

A Dolinčev Tomažek se je moral zopet vsesti in zopet je skljuval pismo, in poslali smo ga sinu.

A prišel je tudi odgovor! V nedeljo popoldne smo sedeli v tistej Gaberčevej podstrešnej luknji,

kjer je bil Kimovec vzel svoje stanovanje. In v čumnato je hipoma pomolil berič, Sadarjev Korle, ki je takrat pisma prinašal, svojo glavo. Ali v roki je držal pismice, tanko kot jesenski list.

Bolnik na postelji pa je od veselja vskliknil.

„Vidite, da mi piše! Sedaj vidite!“

Dolinčev Tomažek pa je vzel tisto pismice, razpečatil pečat in privlekel na dan, kar je bilo pisanega. In list je razgrnil, obračal ga na vse strani, ter gledal pod mizo, če nij pri razpečatenji kaj padlo na tla! Ali denarja nij bilo!

„Denarja nij!“

„Kaj mi hoče denarjev pošiljati! Sam pride! sam pride! Beri Tomažek, le beri!“

In staremu se je napel obraz. Tomažek pa je pričel kovati besedo za besedo:

„Ljubi oče! Pišete mi, da ste bolni. Res je da ste stari in pričakovati vam je vsaki trenotek smrtne ure! To je uže tako na svetu in božja volja! Pišete, da naj bi sam prišel. Nemalem, imam preveč opravila. Pa če bodete umreti morali, umrete tako ali tako, če jaz pridem ali ne! Kam pa ste tiste dvajsetice dejali? Po mojem mnenji bi jih morali vsaj polovico še imeti!“

Potem je še nekaj govoril, da mu zdravja želi in potlej je končal.

Starec pa je zaječal na trdem ležišču:

„Ali je še kdo med vami, ki lahko prebere pisano pismo?“ Oglasil se je Vrtarjev Martinče. In vzel je list v umazano svojo roko, ter trgal iz njega besedo za besedo. Ali vse je bilo tako, kakor je bil Tomažek prebral!

Stari je silno prebledel in globoko je izdihnil:

„Zdi se mi, da res ne mara za me!“

In kako težko je spravljal besede iz grla! potem pa se je obrnil proti steni in ničesar nij hotel odgovoriti. Še le ko smo odhajali se je obrnil in spregovoril zamolklo:

„Pa mu nikar ne pravite, da sem težko, prav težko umrl!“

Po noči pa je umrl. Prav ubožno smo ga zakopali. Na grobu nij spominka. Vsako spomlad zraste na njem nekaj trave in osata. Ali po tem grobu nikdo ne povpraša.

Taki so ti naši otroci!

II.

Miha Kovarjev.

„Kaj boš zabavljaj
Miha Kovarjev,
Ki nimaš nič dnarjev!“

Tako se je pelo v Petelinčkovej gostilni. A glasovi, ki so peli, ne rečem, da so bili čisti in jasni. Pel je tudi Lozarjev Jurče z raztrganim svojim grlom, in vmes tulil Kalanov France, ter spuščal od sebe glasove, kakor staro jeklo, če se krha ob kamen.

„Kaj boš zabavljaj
Miha Kovarjev,
Ki nimaš nič dnarjev!“

In ravno polnoči je udarilo na bližnjej cerkvi, ko so se med takovim petjem pri Petelinčkovih vežna vrata z veliko silo na stežaj odprla. Pri odprtih teh vratih pa se je prikazala podoba Kovarjevega Miha.

Sadarjev Korle, črevljar, pa je tisti večer pri sosedu do pozne noči šival. Mimogredoč je mož takoj opazil, da Miha nij bil prišel iz proste svoje volje do vežnega praga. Ker iz veže se je prikazalo

kakih osmero rok, katere so z Mihovim telesom več ali manj v tesnej zvezi bile. In res je Miha potem kakor pero sfrčal, s svojim truplom premeril zrak in končno obležal v snegu. Da nij takoj vstal, se ve, ker Miha je bil pijan, prav močno pijan. Ko pa je takisto v snegu ležal, in ko se je bilo tisto osmero rok, spolnivi svojo nalogo, v vežo nazaj poskrilo, prišel je še na dan ali bolje na noč Kamnarjev Tinče, tista šibka in bojzljiva žival, katera je vselej domu pod streho se skrit hotela, kadar je hotel nastati pretep. Ali danes je neizrečeno mogočno pristopil v sneg k Mihuh, ter mu s teško okovano nogo še jedno ali dve primeril čez hrbet, in dejal srdito :

„Ti boš nam (in besedo je poudarjal), ti boš nam zabavljaj! Mi smo od fare!“

Potem pa je tudi Tinče odhitel v vežo in vežne duri zalopnil za sabo.

Miha se je mrmraje vzdignil. In srdit je bil.

„Kar spijem, plačam, pravim, pravim, pravim! In kaj ste vi vsi? Kaj si ti stara šivanka, Lazarjev Jurče? In ti stara pijavka, Kalan? In kaj si ti, uboga sova, Petelinček? In ti Kamnarjev Tinče, jetika ječna? In kaj si ti (obrnivši se na črevljar-

čka, blizo pristopivšega), ti Korle, raztrgano obuvalo ti? Kaj ste vi vsi? vprašam, vprašam, vprrrr-ašam!“

Končno se mu je jeza potolažila, in duša se mu je pričela tajati, da se je sam sebi smilil, prav zelo smilil. In skoraj jokaje je sam sebi govoril tole opominjevanje:

„Si pač uže spet pijan, Miha! In v temno noč so te vrgli, in otepli so te! Vidiš, in slabši si kot vsak berač, in vsak te sme pretepayati! Ti si revež, ti si revež! In raztrgan si tudi, in gorke obleke nimaš, ker ti vse zapiješ, vse zapiješ! No, pa si bil spet tepen! Oj zahvali svetega Boga, da nimaš ne žene, ne otrok! To bi ti bili reveži!“

In tedaj je vboga stvar v istini pričela jokati, kakor je uže tako navada pri izpitih ljudeh. Potem pa se je odplazil, solze prelivajoč, proti Petelinčkovemu svinjaku. Ondi pa je bila pri lini k podstrešju prislonjena lestva. In po tej lestvi je splezal navzgor, ter zginil pod ostrešjem, da bi se zaril v slamo.

In uže je hotel Sadarjev Korle odkrevljati, meneč, da je sedaj vse pri kraji, kar se hipoma v lini pri svinjaku še jednokrat prikaže Mihova podoba. A tedaj nij več jokal. In zopet je bil jezen, in pestil je roki, ter srdito zakričal:

„Kaj ste vi vsi, kaj?“

In ko nij bilo odgovora je še zakričal:

„Miha se vas nič ne boji!“

S to zavestjo je zginil, ter se zaril v slamo.

* * *

Pred dvajsetimi leti pa je bila stvar čisto drugača. Tedaj Miha še nij pil, tedaj tudi nij nosil raztrgane obleke. Takrat je bil pri nas „gospod“ tisti stari gospod Andrej, ki se je med mašo vedno potil, in ki je na prižnici tako resnično pravil, da tatje in bogatini ne bodo gledali nebeškega kraljestva: prvi ker kradejo, drugi pa, ker za dušo nič ne storé.

Dve reči pa je moral gospod Andrej vedno pri hiši imeti: lepega konja in pa zalega hlapca! In če vam povem, da je bil tedaj pri gospodu Andreju hlapec Miha Kovarjev, lahko mi verjamete, da je bil zal človek!

Kadar je moral gospoda na godovanje k temu ali onemu sosedu peljati, prihitela je vsa vas, da je gledala gospodovega svitlega konja, in pa Miha, zalega hlapca.

Ko pa sta se potem proti večeru vračevala, je gospod Andrej vesel in srečen slonel v svojem vozičku. In potegnil je iz žepa modro ruto, si obrišal ž njo obraz, ter dejal:

„Miha!“

Miha pa se je ponosno obrnil proti gospodu in pričel se je ta-le razgovor:

„Miha! ali si jih videl?“

„Videl pa, videl!“

„Hek! hek! Miha, ali si videl v kakšnem košu se je priplazil gospod Matevž? Da ga (s povzdignenim glasom), da ga le sram nij, sram! A je to, kar ima vpreženega (s zaničljivim glasom) konju podobno, Miha?“

„Res slabo živinče je!“

„Kaj živinče! To še živinče nij! To je mačka pa ne konj! In ali si videl v kakšnem lonci da je priótikal šmarjetni gospod Anton? Ali je to voz, te vprašam?“

„Res, slab voziček je!“

Tako so prišli na vrsto vsi gospodje sosedje in konji in vozovi njihovi. A vsi ti konji in vozički so bili slabi in nič prida! Končni sklep pa je bil, da ima dobrega konja in pošten voz samo gospod

Andrej! Miha pa je vedel stvar zasukati tako, da se je temu sklepu pridejal še drugi in sicer ta, da ima tudi dobrega hlapca edino le in samo gospod Andrej!

In tako je bilo dobro vse, dve, tri leta. Gospod Andrej pa je imel brata v L. Ta je bil sodnik in sodil je o nas: če smo se bili pretepli, in če je bil kdo beriče oklestil. Ta nas je sodil in zapiral je nas, in trd je bil z nami, da smo se ga bali kot živega vruga. Mlade ponočnjake pa je polagal na klop, in če si le malo zaukal sredi vasi v polnoči, poklical te je pred se, in ukazal ti jih je deset do petnajst naštetih, težkih, vročih, da si Jezus-Marijo klical, in da so se ti napravili krvavi žulji na istem delu telesa, na katerega so ti naštete bile.

Ta sodnik je imel tedaj mlado hčer, takšno gosposko stvar v širokej obleki. Le-ta je neko polletje prišla h gospodu, in nekdanj v nedeljo zjutraj, ko je gospod Andrej sveto mašo pel, je v gospodovej klopi pod prižnico sedela, in iz belih peč se je videla njena glava, na katerej je bilo nakupicernih toliko las, da bi jih bil človek komaj v košu odnesel.

Po maši pa smo stali pred cerkvijo in čudili smo se, da zraste na človeškej glavi toliko las.

Košnikov Lenart, ki je bil v cesarskej armadi in je tam nekega majorja služil, pa je nam takoj to stvar razložil in razjasnil.

Tist njegov gospod je imel ženo, katera je tudi nosila na glavi tako butaro las. Nekdaj zjutraj, ko je bila gospa ravno vstala, pa ga je gospod poklical v sobo. In tedaj je videl, da so skoraj vsi tisti njeni lasje ležali na mizi. Snemala jih je z glave, kakor mi snemamo svoje klobuke, in po noči je spala brez njih. Spletena pa je bila tista butara Bog vé iz kakovih konjskih repov, a človeškega lasu nij bilo v njej!

Mi pa smo takoj vedeli, da ima tudi ta take lase, narejene iz Bog vé kakovih konjskih repov. In smijali smo se, in to po vsej pravici. Čemu bi se človek pačil z glavo? Naj to nosi, kar mu je dodelil gospod Bog!

Ta dekle je torej obtičala pri gospodu Andreji. In svoj križ je moral imeti ž njo! Preobrnila mu je ves dvor in v nered je spravila vse. V kuhinji gospodovala je kuharico, tisto staro Marjeto, da je hotela uiti; v hlevih pa je zopet jezila dekle, da so

hotele zapustiti dobro službo. A gospod Andrej si nij vedel pomagati. Samo posle je prosil, da naj potrpe, da naj potrpe. Ona pa si ga je obvijala krog svojih prstov, in če se je srdil nad njo, smijala se mu je, ter mu kazala bele svoje zobe, tako da je gospod oče pozabil svoje jeze, in da jo je v svojej dobrodušnosti kot sorodnico rad imel.

Pa še nekedo jo je rad gledal pod taisto streho. Bil je to hlapec Miha. Bog vé, kako da mu je bila zmešala glavo? Ali bil je zmešan, čisto zmešan! In kako je pazil potem na se! Česal si je skrbno zaručene svoje lase, obvezaval si krog vrata svilnato, pisano ruto in v žep si vtikal špičaste robce, da je moral ženski dopasti, če je le oči imela v glavi. A taka gosposka ženska ima tudi v tem svoje muhe! Le tisti suhi drogovi, tisti dolgi češarki gosposki, ki ne tehtajo več kot kak petelin, le tisto jej dopada. A takega čez pleča lepo širokega človeka, kot smo mi na kmetih, še pogledati noče! No pa vsaj tu nij bilo tako!

Nekdaj, ko smo na vaškem mostičku stali in je tisti Vinharjev Matevže, ki je bil slep na jedno oko, hotel trditi, da ima ta ženska lase iz konjskih repov, vzal ga je Miha mahoma v svoje pesti

in pretepel in pretolkel ga je, da je Matevžek ves krvav odnesel svoje kosti. A nikedar potem nij več govoril o tistih konjskih repovih! Nam pa je stvar dala premisleka in oči smo odprli in videli več kot poprej. Maruša Repulja (ki je po sejmovih „sladke reči“ prodajala) je kmalu potem letala od hiše do hiše, ter kričala: če uže veste, če uže veste, da je Miha, da je Miha zagledal se v tisto gosposko!

Ali mi smo reči opazovali in gledali na vse. In videli smo, da se je tista ženska pričela rada oblačiti v kmečko obleko. In če so na travnicah kosili, prišla je gotovo tija, in smukala se med kosci ter počenjala svoje sitnosti; Mihu pa sti se očesi svetili kot živo oglje, da smo si takoj morali misliti kaj in kako.

Vedno je letala za njim. Če je šel na vrt nakosit zelene trave za živino, uže mu je tičala za hrbtom. In tiho sta govorila med sabo, in glasno se smijala!

Gospod Andrej pa je bil slep, in ničesar nij videl. Star je bil mož; sam dober in nesumnjav, lahko je bilo mogoče, da ničesar nij videl!

Ali še celo gosposko jed je pustila, ter prišla k družini, ter z leseno žlico jedla iz sklede. Da pa

je pri tem vedno tik Miha se vsedla, to se ve, da se nij samo tako pripetilo. A mi smo to vse opazili. Gospod Andrej pa, če je prišel v hišo k družini, nij opazil ničesar. In še dobro se mu je zdelo, ko jo je videl v sredi svoje družine. Star mož je bil in mislil je, da je vse v redu.

Nekdaj v poznej noči je lezel Šarevčev Pavliha domu. Tam doli v „dolzih njivah“ je krtom nastavljal. Potem pa se je bil v gostilni malo pomudil. Lovil je krte po polji in nastavljal jim pasti. A dostikrat ti je prilezel v hišo s krtom v kleščah, in plačati si mu moral, češ, da ti ga je ujel na tvojem polji. In če mu tudi nijsi ukazal nastaviti, moral si mu vendar plačati, ker Pavliha je imel oster jezik, da smo se ga bali vsi.

Ta je torej, iz „dolzih njiv“ gredoč, tistega večera kresal mimo cerkve. A dobro je videl, da je imel gospod Andrej še luč pri sebi. Tam zadaj nad kuhinjo pa je postavljena bila lestva do okna. In na tej lestvi je tičal nekdo, in pri oknu je bil tudi nekdo!

Pavliha pa si je stvar takoj raztolmačil, in takoj je mož vedel, da lestva tja sama nij bila

prišla. Kdo pa da je na lestvi, in kdo da je pri oknu, si je tudi lahko mislil.

Tedaj pa si je Pavliha sam sebi takole govoril: „Če jima pravim: dober večer! morda jima všeč ne bode. In skoraj gotovo se potem Miha z lestve spusti, in me ujame, kakor ujamem jaz krta v klešče. In nič manj gotovo nij, da mi potem na rebra naloži svoje pesti, da jih pomnim nekaj časa. Bolje je, da si torej na isto stran, kjer stoji lestva, zatisneš oko, in da ničesa ne vidiš!“

In Pavliha je na isto stran, kjer je stala lestva zatisnil oko, gugal se mimo in videl nij ničesar!

Potem, ko je uže vsa stvar pri kraji bila, potem še le nam je pravil o tistem večeru.

* * *

V jeseni potem pa je odšla. In Miha je lazil klaverno okrog in slabe volje je bil.

Prišel je predpust. Snega je padlo, da je nam strehe podiralo. Podrla se je tudi tista velika lipa pred cerkvijo, da je padla v cerkvena okna, ter jih razbila. Kavk in vran pa se je v črnih oblacih vlačilo krog vasi. In če si na vrtu razgrebal sneg,

ter nastavil skopec, ujel si po dve na jednokrat. Žival je stradala, da je bilo groza!

Nekega jutra je gospod Andrej poklical pred se svojega hlapca, ter mu dejal:

„Miha vprezi konjička!“

In Miha je vpregel konjička v takšne tanke sani. Ko pa je gospod Andrej položil nanje teško svoje truplo, zastokale so, da je človek menil, da se morajo vsak trenotek podreti pod gospodom. No pa so ga vendar držale!

Proti mestu sta se odpeljala. Med potjo pa je gospoda Andreja hlapec Miha povprašal, po kaj da se gre v mesto.

A gospod je dobrovoljno zamežikal in dejal:

„Danes imava veselo pot, Miha! Danes se bomo dobrega najedli, da bode le kaj! In tudi ti, Miha, upam da tudi ti!“

„Morda nova maša?“ je vprašal Miha od strani.

„Kaj nova maša! Kdo sedaj poje nove maše!“ se je zavnel gospod.

„Torej ženitev?“

„Ženitev pa, ženitev pa, Miha!“

„Kdo pa? Nemara gospod sodnik?“

„Ta jo uže ima! Lej ga nespametneža, kako vpraša?“

Miha je omolknil.

Gospod pa je dejal smijaje:

„Hčer je oženil, hčer!“

„In ali je dosti primožila?“

„No je uže! je uže! Pa saj veš, če bi ne bil jaz nekaj brsnil!“

„Ali ima gospod sodnik več deklet?“ je še povprašal Miha.

„Cel kup, cel kup!“

Dalje si Miha nij upal povpraševati.

Lovričkov Grega, ki je tisto jutro nesel davke v mesto, ter se bil prisedel k Mihuh na sprednji sedež, pa je hotel videti, da je Miha nekako zamišljen potem sedel tik njega. Čudno se mu je tudi dozdevalo, da je Miha pri najmanjšej priložnosti zaklel, se vé da tako tiho, da ga gospod nij čul.

Ko pa je Grega pri davkarjih opravil, podal se je v cerkev, kamor je vrelo vse. Stopivši v božjo hišo pa je takoj zapazil, da so pri oltarji gorele vse sveče, in da se je pelo, kakor ob največjem prazniku.

Po klopeh se je trlo gospode. Končno pa je petje potihnilo, in pred oltar sta stopila ženin in nevesta. Njo pa je Grega, ki je imel ostro oko, takoj spoznal. Bila je tista nemirna stvar, ki je poprej med polletjem gospodu Andreju sitnosti napravljala v hiši. A danes se je Gregu neizrečeno zala zdela! Imela je čez in čez belo obleko, in krog glave venec belih rož (Bog ve, kje so jih staknili v zimi!) A obleka se je vlekla za njo, tako da bi bil v tisto, kar se je vlekle, oblekel deset kmečkih deklet. K njej pa je pristopil takšen tenak, gosposk človek, z bradatim obrazom, in s črno, na rep vrezano sukno. Ko pa je Grega tega človeka opazoval in pregledaval, dozdevalo se mu je grozno čudno, kako da more dekle to šibico raje imeti, kot pa Miha, ki je bil vendar najlepši človek v desetih vaseh. Tedaj pa se je Lovričkovemu Gregu dozdelo, da je nekdo blizu njega prav globoko izdihnil. In glejte, ko se je mož ozrl bolj natanko, videl je tam pri strani ob cerkvenem stebri Miha sloneti. Eno-mer je zrl tija proti oltarju in očesi sti mu kakor raku stali izpod čela. Bil je revež prikazen, da se je moral vsakemu smiliti! Ko se je Grega potem zopet obrnil proti oltarju, zagledal je tudi gospoda Andreja.

Z modro ruto si je obrisal potni obraz. Potem pa je pričel govoriti, kako da mora ženska svojega moža rada imeti, povsodi mu slediti, ter mu biti pokorna in zvesta. In opominjal je ženina in nevesto, da naj se rada imata; in poudarjal je še posebno, da naj otroke, če jih jima Bog da, izredita krščansko in v naši svetej veri. Nevesta je tiščala bel robec do obraza in jokala. Končno je gospod Andrej povprašal ženina, da li hoče to nevesto, in nevesto, če hoče tega ženina. Ali oba sta dejala: da hočeta.

Po dokončanem svetem obredu pa je vse zapustilo cerkev in pred oltarjem so pogasnili sveče. Miha pa se nij genil sè svojega mesta. Enomer je še zrl tija proti oltarju, in debele kaplje so mu lezle čez čelo.

Grega je k njemu pristopil in dejal:

„Kaj boš stokal, Miha? Vzeti bi je tako ne bil mogel! Ali ti naj taka gosposka stvar koplje na polji in vodo prinaša na glavi? Bodi pameten!“

Grdo ga je pogledal. A zunaj cerkve je spregovoril zamolklo:

„Pojdi Grega! Danes ga bodeva pila!“

In šla sta. In dajal je za vino vse popoldne, in pila sta vse popoldne. Ko pa je prišel večer je Grega zlezal pod mizo; Miha pa zaspal na klopi.

Ali gospod Andrej, povrnivši se od gosposke pojedine, nij dobil vpreženega senivčeka.

Prebudil je Miha. A ta je gledal debelo, in nogi ga nijsti hoteli nositi.

Gospod se je prestrašil:

„Moj Bog, Miha, ti si pijan!“

Kaj tacega se do sedaj še nij bilo pripetilo nikdar! In gorje hlapcu, če se je v gospodovej službi napil kedaj! Takoj je moral pobrati svoje kopita, ter odlaziti. In gospod Andrej, videč, da mu hlapec omahuje tija in sem, kakor drevo od piša sem ter tija metano, takoj je sklenil, da je danes Miha zadnji dan hlapec pri njem.

„Miha! ti si grozno pijan!“ vskliknil je še jednokrat.

A Miha je čisto vse pozabil, ter predrzno odgovoril:

„Če sem, saj sem za svoje!“

In zvalil se je na klop, in takoj zopet trdno zaspal. Gospod Andrej pa je moral najeti družega voznika, da ga je pripeljal iz mesta.

Miha pa je gospod res spodil iz svoje službe. Potem pa se je klatil okrog po vasi, ter postal zgubljen, čisto zgubljen človek. Kar je bil po starših dobil, in kar si je bil v službi prihranil, to vse je naglo po grlu pognal. Presedeval je po cele dni v gostilni in zlival v sé kupo za kupo.

Ko pa je skoraj vsak dan pijače napit prihajal na svit, ter se takisto opotekaval med hišami, so ga kmalu opazili vaški otročaji. In ker se je takoj razsrdil, če so ga dražili, dražili so ga vedno bolj in bolj. Mi pa smo govorili, da je škoda téga človeka. A kaj smo hoteli? Če si mu kaj dejal, razjaril se je takoj in žugal te pretepsti in pobiti. Ves je zdivjal. A pijače je spravil v sé, da smo se le čudili, da si nij pokončal svojega življenja.

Končno je postal velik revež. V svojej mladosti se je bil izučil črevljarskega dela. In ko je bilo vse zapito in zapravljeno, je vmazan in raztrgan lazil po hišah, in beračil, da se mu je dalo kaj zašiti. A če je le dobil denar, ga je pri priči zapil. Ker pa je imel tudi lastnost, da je v pijačnosti rad zabavljal, pretepevali so ga in iz gostilen metali.

Preteklo je bilo potem skoraj dvajset let.

Gospod Andrej je bil še vedno pri nas. A star je bil kakor zemlja. Mi pa smo ga radi imeli, ker dober gospod je bil!

Nekdaj v spomladi pa je k njemu prišlo zopet takšno gosposko dekle. Tudi leto je nosilo na glavi kepo las, in nam vsem se je videla prvej prav zelo enaka.

Spomlad je torej bila in nad nami se je razširjevalo vedno jasno nebo. Ptice so pele po vseh grmih; krog cerkvenega stolpa so uže švigale lastovice in sokoli. A v gospodovem vrtu je cvetelo stotero pisanih rož in krasno je bilo vse.

Med rožami pa je hodilo tisto dekle po peščenih potih in trgalo cvetje, ter letalo krog starega gospoda. Le-ta pa se je na solnci grel, ter z živim veseljem zrl na njo, ki je bila kakor ptica v prvej spomladi.

Tedaj je mimo pritaval Miha Kovarjev. Teški sti mu bili nogi, in z rokama se je moral prijemati za vrtno ograjo, da ga nij vrglo na tla. Vgledavši njo med cvetjem in čuvši njeno smijanje, sta se mu napeli očesi in uprl ju je na njo. In hipoma so zginile vse vinske moči iz njega in kakor sveča se je postavil tik ograje.

„Ali si vendar spet tu?“ je bolestno zaječal. In divje je kričal:

„Ali poglej me, kakšen, kakšen revež sem postal — zavoljo tebe! zavoljo tebe!“

Občutil je hipoma vso svojo revščino, zgrudil se na zemljo, ter pričel kot otrok glasno jokati.

Gospod Andrej pa je odpeljal dekleta iz vrta rekoč, da je to star pijanec in star grešnik.

Bila je hči one, ki je pred dvajsetimi leti bila prišla k gospodu Andreju!

Od tedaj pa je Miha še bolj popival.

In ravno po zimi potem je bilo, da so ga v poznej noči vrgli pri Petelinčkovih na plan. Splazil se je, kakor smo videli na svinjak, da bi ondi prenočil. Čez noč proti jutru je nastal hud mraz. In ko so drugo jutro prišli po slamo, ležal je Miha v njej — ali bil je mrtev. Čez noč je bil zmrznil!

Antonjo Gledjević.

(Historična podoba.)

I.

Buči morje adrijansko
Nekdaj bilo si slovansko
Ko ob tebi mesta bela
Naših dedov so cvetela.

JENKO.

Bilo je pomladansko jutro leta 1727. Solnce je izhajalo v svojem krasu nad starim Dubrovnikom in metalo žarke na daljnu morsko planjavo, da se je premenila v tekoče srebro. Vse je tiho, vse še spi. Sedaj pa sedaj so butili mali valovi z večjo močjo ob breg, ter motili občni mir. V luki se je zibalo nekaj malih čolnov, ribarji po njih pa so spali, ali vsaj leno ležali med mrežami.

Na bregu se je istega jutra sprehajal človek, zavit v obleko tedanje dubrovniške gospode. Bil je še mlad, komaj kakih 28 let star. Izpod črnega triogelnega klobuka so mu padali na ramo gosti

lasje; lica je bil bledega, ali očesi gledali sti srpo izpod temnih obrvi. Na strani je nosil tenak rapir, kakor je bila navada tedaj.

Nemirno je hodil ob vodi; tu in tu obstal, ter govoril na pol glasno sam s sabo.

„Vi niste gledali nekdanje slave starega Dubrovnika, niste zrlí onega brodovja, katero je strahovalo Afriko, ter podpiralo onemoglo zastarano Hispanijo. *) Naši očetje so strahovali benečanskega leva in kraljica adrijanskega morja je pred njimi trepetala in pri njih prosila beraško miru! Ali sedaj gospoduje nad nami Turčin, oholi paše nas deró, ter nam praznijo zakladnico. Benečan steza grabljive prste po lastnini ljudovladni in v posmeh smo najumazanejšemu Albanežu! In sedaj je vse mrtvo, in vse je pospalo, kar je bilo dobrega in krepkega! Gundulić, Palmota in drugi, kje so? Ostal pa je rod ošabeu in slaboten! V žametovih haljah rožljajo z malimi rapirji po korzu, pod širokimi parukami napenjajo nosove, mahajo imenitno s suhotnimi rokami, ter pijó rudeče vino in — vladajo slavni Dubrovnik! Vi niste videli nekdanjih dni!“

---

*) Dubrovnik je podpiral Karla V. v bojih proti Afriki.

„Križ je, trnjev križ, zdihoval je žalostno, imeti malo, zapuščeno in skalnato domovino!“

Potem pa se je zamislil, prekrižal čez prsa roki in nagnil glavo. Od morja pa je zavejala sapa, ter mu razpihavalas lasé in mu hladila vroče lice.

„Koliko živali, drobnih živali je tu v slani vodi, a vsaka je srečnejša od mene!“

Sklonil se je, ter pobral pisano polževko, katerih leži brezbrojno po morskih bregovih.

„V istini prekrasno stanovanje, ali vendar — in razdrobil jo je med prsti, kako podobno našej vseslavnej gospodi! Zavija se v indijsko blago, valja se po sirskešerlatu, ter si zida iz pisanega kamena svoje palače! A ko bi se nekđaj poljubilo babjemu sultanu v Carigradu, da bi nagnil puhlo glavo — in vašega Dubrovnika več nij!“

Razburjenemu položi tedaj nekdo roko na ramo. Naglo se ozre in pravi veselo:

„Ti si, Palmota, danes prideš pozno! Poglej!“

In pokazal je proti modrej višini, kjer je solnce uže visoko plulo med oblaki.

„Ti si uže dolgo tu, Gledjević?“ vprašal je Palmota potem.

In pristavil je ironično:

„To pa vem, da si uže na tisočkrate preklel naše starešinstvo, naše Salamančane in Bolonježe*), ter jih pometal na dno vodam, v pičo morskim volkovom!“

„Boljšega bi ne zaslužili!“ vskliknil je Gledjević, ter odvezal mali čoln pri bregu.

Prijatelja sta stopila vanj, ter se kmalu zibala sredi luke. Tu je ležal pred njima slavni, stari Dubrovnik, krog in krog obdan s zelenimi vinogradi! Bazilika dubrovniška pa je veličastno plamtela v žarkih jutranjih, in okolo nje, krasen venec mnogobrojne palače mestnega starešinstva! Proti severu pa se je videla luka Gružska s svojimi ladjami, in pisanimi jadri. Leta 1667 je bil v Dubrovniku potres razrušil skoraj celo mesto. Ali ob času naše pripovedi je bil uže sezidan novi Dubrovnik, bogatejši in krasnejši od prejšnjega!

„To je naš Dubrovnik!“ dejal je Palmota z navdušenjem (plemenitaš je bil, in iz stare starešinske rodbine). Poglej, Antonjo! ali nij to vredna kraljica sinjega morja? Kaj hočejo Benečanje s svojimi na koleh stoječimi kočami? Dubrovnik! kamnita

---

*) Imena političnih strank v Dubrovniku.

hči kamenitega primorja, ob katero udarjajo brez vspeha Adrije srditi valovi, kako si krasen!“

Mlade lice se mu je razžarilo, veslo je spustil, ter vstal in stegnil roki proti mestu;

„Zopet mora priti nekdanja — slava!“

„In jaz ti pravim, da ne pride več! vskliknil je Antonjo, da ne pride več, na veke ne več!“

Polmoti se je povescila glava.

„In kako da ne?“ vprašal je žalostno.

„Kako da ne, Palmota?“ in Antonjo je zgrabil strastno njegovo roko, „zato ne, ker vi hočete pre-narediti iz slavnega našega Dubrovnika italijansko gnjezdo, ker vi plemenitaši hočete, da bi se tu udomačila francoska vodenost!“

Nij mu vedel odgovoriti Palmota. Tiho sta veslala dalje. Morje je lahko zibalo mali čoln ali veslača v njem so obdajale tužne misli.

In v istini nij bilo lahko življeuje tedaj! Slavna nekdanja ljudovlada je ležala brez moči na tleh, kupčija je hirala in revščina se množila. Vladajoči stari plemenitaši pa se nijso hoteli ničesar učiti, bolj kot nekdej so bili ošabni. S starim svojim plemenom so se bahali, vsakdo je hotel bolj plemenit, bolj stare korenine biti. Nekateri neumneži so

celo patetično trdili, da njihov zarod izhaja od nebeskega Jova samega. Pešalo je domoljubje. Prišlo je tujstvo, laška in francoska puhlost. Vse je propadalo, нрав in slava. To pa je bodlo v srce Antonju Gledjeviću. Bil je zadnji slavnih dubrovniških pesnikov, rojen v premožnej meščanski rodovini, iz tako zvanih Antoninov. Kot cenjenega pesnika so ga dubrovniški plemenitaši radi vabili v svoje družbe. Ali nikjer nij našel sorodnega si srca. Samo mladi Palmota se ga je bil s čudno, skoraj otročjo ljubeznijo oklenil. Dasi nij umel stokov genijalnega pevca nad ubogo domovino, so ga ti vendar tako očarovali, da je s strastjo prihajal v njegovo družbo.

Ko je Palmota zopet pogledal na svojega prijatelja, je bil ta ginjen; proga med obrvimi se mu je bila izgubila, in bliščeče sti se mu žarili očesi.

„Palmota, in vendar bi bilo lahko drugače, dejal je, drugače!“

In sklonil se je proti njemu:

„Povedal ti bodem nekaj, kar je dosedaj še skrito ležalo v mojej duši!“

„V naših žilah teče slovanska kri, pričel je navdušeno, Dubrovnik je slovanski grad! Slovani ga obdajajo krog in krog in še daleč proti severu!

In kaka je ta moč, ta slava slovanska! O njej mi je pripovedoval star menih, ko sem ga obiskoval na bregu svetega Andreja. *) Razkazoval mi je svetega Cirila svete knjige, ter s ponosom govoril o moči naših rodov. Kjer je obdan z ledom severni pol, ondi gospodujemo mi; kjer vro vroči studenci zemlji iz osrčja, ter bega po razbeljenih puščinah vitka gazela ondi je naš glas, naša slava! Široko skiliško planjavo imajo v lasti naši bratje, in turško cesarstvo! In sveti menih mi je prorokoval iz starih pisem, da mora pasti Islam, in da bode naš Dubrovnik zopet kraljeval v slovanskem jugu! Naj gospoduje po morji Benečan, naj ima Saracensko bogastvo; mi imamo bogatejšo dedino! Ali osmanstvo mora pasti, če hoče ostati Dubrovnik!“

Palmota je z občudovanjem, ali vendar s strahom zrl na svojega prijatelja. Tačas je bilo uže po Požarevškem pomirji in nekdanje osmansko krepko cesarstvo je uže bilo pričelo hirati in v drobu trohneti. A vendar je imelo njegovo grozovito ime na obalih jadranskega morja še toliko veljave, da nij nikdo pričakoval pogina tega bolnega orjaka.

---

*) Otok.

Mladi plemenitaš pa je pogledal plaho na okrog, če nij mordo nepoklicano uho čulo prijateljevih besedí. Saj je tedaj slavna ljudovlada turškemu caru plačevala tribut, ter čepela pod varstvom štambulskim; saj se je to varstvo kot neprecenljiv vspeh dubrovniške diplomacije štelo!

„Turčija mora pasti!“ vprašal je prestrašen. „Ali zabiš Antonjo, da stari Dubrovnik živi, ter diha le pod varstvom osmanskim? Kje bi uže bili, ako ne bi imeli tega varstva! Morda bi se tu gostil Benečan, ali bi pa pasel po naših grobljah kozar svoje kože!“

Palmota je bil senatorjev sin, in nij čuda, da je tako govoril.

Srditi pesnik pa je planil kviško ter kričal: „Ha, to so nasledki vaših puhlih glav, vaše modrosti! Iskali ste samo zlata in pod turškim turbanom drli kristijana, drli nevernika, drli svojega brata. Ali čas je vas preplul! Srbija in Hercegovina iskali sti zavetja v Dubrovniku, vi ju nijste poslušali! Čas je vas preplul! Bog se vas usmili, vas plemenitašev, ko pometate tlake v Štambulú, ter poljubujete pse nevernike kot drage brate. To je v istini slavna republika, ha! ha!“

Palmoti se je zabliskala solza med trepalnicami. Oni pa mu je rahlo prijel roko, ter dejal tolažilno:

„Oprosti, vsaj ti nijsi tak, kot so drugi! V tvojih žilah teče kri slavnih pevcev in jabolko ne pade daleč od jablane!“

Nekaj časa je molčal, potem spregovoril žalostno:

„Saj tudi jaz menim, da je bolje molčati! Saj se brez vspeha kličejo mrličji iz grobov! In ta Dubrovnik, kaj je sedaj? Mrlič v zlatej rakvi, s cvetjem posut!“

„Ne govori tako strašno, Antonjo!“ In Palmoto je z grozo uprl nanj svoje oči, ter resno pristavil:

„Gledjević, ti pač ne ljubiš svoje domovine!“

Pesnik se je nekako čudno stresel pri teh prijateljevih besedah, ter skoraj obledel. Ali hipoma se ga je polastila satira in usta so se mu gubila v zaničljivem posmehu.

„Mogoče, da je ne ljubim! Ali pa tudi! Vsaj tako gotovo, kot slavni gospod de Cerva, sedanji veleimenitni rektor naše prekrasne republike! Dobra duša sreba morda ravno sedaj svoje jutranje ostrige, ter zoblje slastne benečanske smokve! Pri tem pa

brez dvombe enomer zdihuje, kako da je vladanje težavno! težavno!“

II.

Molči morje! kam si djalo,
Al' si ladje pokopalo,
Jih razbilo ob peči,
Da jih videti več nij!
JENKO.

Prijatelja sta omolknila. Solnce je krasno sijalo in ker je bilo v poznej spomladi, uže tudi prav močno pripekalo.

V Dubrovniku se je pričelo življenje gibati. Mestni postopači so polegali po tlaku, ribarji pripravljali vesla, ali pa obračali jadra po sapi. Tudi meščanje so vstajali. Pobožne žene in bogoljubne gospice so prihajale iz hiš, ter lehno stopale k svetej baziliki. Vmes pa so se zibali gospodiči v bogatih, krasno z zlatom obšitih oblekah, tu in tam postajali, ter dajali znancem jutranji pozdrav. Sedaj pa sedaj se je prikazal častitljiv senator v rudečej suknji in s silno paruko na glavi, počasi sopeč v vladno palačo k resnemu posvetovanju.

„Besede svetega meniha so mi dolgo v srci obstale in mislil sem in mislil — — Ali kaj? Sedaj

jih moram pač izruvat, sedaj sem prepričan (in tu je bil Antonjev glas zamolkel) da smo živeli brez vspeha. Slovanstvo nima pričakovati prihodnosti na obali sinjega morja!“

To izgovorivši je glasno zastokal nagnil se čez čoln, ter močil prste v slanej vodi, in si močil čelo, da bi si shladil vrele možgane. Bilo mu je, kot da bi moral glasno zaplakati. Pogledal je na svojega prijatelja. Ali Palmota je mirno veslal, in nij čutil, kar je morilo srce ubogemu pesniku. Kako tudi? Tako mlada kri izrejena v obilosti, ter vsak dan pitana s slavo nekdanjo! Ljubil je strastno svojo domovino, ali slovanskega domovinskega čuta nij imel nikacega. Nij mu bilo mnogo mar, ali ostane laška Raguza ali pa slovanski Dubrovnik. Bil je tak, kot so bili vsi tedanji plemenitaši dubrovniški!

„Da kmalu bi ti bil pozabil povedati najnovejšo novico!“ pričel je veselo, ko mu je Gledjević le predolgo časa molčal. „Fernando Gozze se je povrnil z univerze, iz Padove. In kako krasno olikan! Včeraj je v družbi pri Cervi razveseljeval vso našo gospodo. Po najnovejših pravilih francoskih, pravim ti, (ki

vladajo sedaj na dvoru neumrljivega Ljudevika), ravna svoje obnašanje. In to je krasno!"

Pesnik mu nij odgovoril. To pa ga nij bodlo.

„Čas je, da se povrneva v mesto!“ dejal je lahkokrvno, obrnil čoln proti bregu, ter opazoval palače krog luke. Ondi pri bogatem dvoru gospodov de Cerva se je zibala pri zidu (poslopje je segalo do vode) krasna gondola. Bila je preprežena z modrim suknom, katero se je močilo na obeh straneh v valovih. Ženska osoba pa je stopila iz malih vrat pri zidu, ter v čolnu se vsedla na blazino. Njej nasproti pa se je vsedla služabnica. Stari sluga je vodil veslo, ter odrinil od kraja.

Palmoti se je razvedrilo oko.

„Ha, kaka sreča!“ vskliknil je lahkoživno, „tu sprehaja se mlada de Cerva! Marija de Cerva, ta krasna cvetlica!“

„Ošabna hči rektorjeva!“ odgovoril je Antonjo, ter se ozrl proti kraju, „danes mi mora pač vse ogreniti mirno jutro!“

„Krasno dekle, jako krasno!“ in Palmota je vodil čoln proti bogatej gondoli. Mi pa nočemo zamuditi lepe priložnosti, da ne bi pokazali, kako

se je tedanja dubrovniška dobro izurjena mladina, „lepemu spolu“ dobrikala.

„Krasna Armida,“ dejal je mladi plemenitaš in lahno vstal, ter prepustil veslo svojemu prijatelju, „krasna Armida! (tu se je nekolikokrat gibčno priklonil), ko vas vidiva (nesrečna pastirja) na tej zapuščenjej livadi, utolaži se jokajoče srce, pozabiva svoje solzé, svoje težave, ter hvaliva neskončnega Jova, da nama je dovolil doživeti ta presrečen trenotek! Krasna Armida! zaljubljena pastirja hrepeniva poljubiti vašo nježno ročico!“

In dekle se je sladko smijalo, ter mu podalo roko, katero je nekolikokrat galantno k ustom pritisnil. Ko pa je videl, da Gledjević le molči, in da se zanj tudi dekle ne zmeni (vsaj je bil le Antonin!) je zopet pričel:

„Ne zamerite mi, nebeška Zorislava, ako vašemu varstvu priporočam nesrečnega tovarša Radmilova. Zverjad mu je pobrala najljubše jagnje iz čede, in blisk umoril mu mlado brezo nad studencem; zatorej poveša glavo in solze ronj!“

To je govoril Palmoto z največjo resnostjo, pokazal z roko na spremljevalca svojega, ter zopet prijel za veslo.

„Divna Raklica,“ spregovoril je Antonjo takoj z lahko vidljivo ironijo, „nevarnejši kot blisk neba moji brezi so mi ognjeni bliskovi vaših čarobnih očes. Razradostil sem se vidé vas na teh tužnih planinah, ali mesto tolažbe me je pri vas zadelo še hujše gorje!“

Kdor ve, kako ostra je bila meja med stanovi v nekdanjem Dubrovniku, in da se je plemenitaš na meščana oziral le s zaničevanjem; kdor ve, kako so se upirali velikaši, da bi si ohranili čisto kri, ta tudi ve, da so bile pesnikove besede predrzne. Marija de Cerva je od srda zarudela. Hči vsemogočnega rektorja, pa tako umazani borghese!

„Sedanji pastirji so goljufivega srca,“ govorila je ostro, „vsi in gotovo tudi nesrečni Radmilov!“

In gledala je lahko na morje, dela svoj obraz v dolgočasne gube, ter se igrala s knjigo, v naročji jej ležečo. Bil je francosk roman.

Urno je opazil Palmota pregreho svojega prijatelja, ter se takoj poslovil pri gospici.

„Uzor vse lepote, visoka Damira,“ je rekel, „z žalostjo vidiva uboga pastirja vaše trdo srce, s tugo povrneva se v svoje votline, da toživa to gorje

bleskečemu kapniku, šumljajočim virom in srebrno-listim drevesom!“

In pognal je čoln proti bregu, gospica pa je k slovesu nagnila svojo glavico, potem pa pričela čitati, ter z gondolo lahno plula po mirnej vodi.

Prijatelja pa sta se na bregu urno ločila.

„Zvečer pri rektorji!“

„Dobro, zvečer pri rektorji!“ odgovoril je Gledjević.

Oni pa je odhitel, ter se zgubil med hišami. Ali Antonjo je še nekaj časa ostal pri vodi, ter povetil glavo, kakor da bi premišljeval.

„Vse je proč, vse je minolo! Slovanskega Dubrovnika nij več, in ga več ne bode!“

Potem pa je stopal po korsu in se končno zgubil v postransko ulico. —

III.

Ljudje krog mene se vrste
Se smejajo, se veselé,
Moj duh je temen in molči,
Nikomur nič ne govori.

JENKO.

Francesco de Cerva je bil iste dni rektor v Dubrovniku. Ponosen in na svojo rodovino ošaben

človek. Čislal je tuje bolj kot domače, ter popolnoma pozabil, da je njegove rodovine korenina bila slovanska.

Kakor smo uže povedali, naselila se je bila tedaj v Dubrovniku tudi francoščina. Francoske neslane navade, knjige, in velika lahkomišljenost! Ali nekaj dobrega, starega duha je bilo še vedno ostalo, in Dubrovnik še nij bil čisto zgubljen. Še se je ljubila veda in pesen, in mnogo je veljalo, ako je umel plemenitaš skovati dva, tri laške, ali pa še celo latinske verze. Pesnik se je cenil uže od nekdej v Dubrovniku!

Rektor de Cerva se je trudil, da bi pridobil ime ljubitelja lepih umetnosti. Krog sebe je rad zbiral dubrovniške prve glave, ter se ž njimi gostil in popival. Tudi olikane meščane je povabljal, ali *morali so, se ve, le v ponižnem zatišji ostajati.*

Tako je bil tudi istega večera bogato družbo k sebi poklical. V prostornej dvorani je sprejemal svoje goste, ter jih vodil k dolgej mizi, k visokim stolom. V kristalnih kupah se je smijalo rudeče vino, smokve in druge sladkarije pa so polnile prostor med njimi. Na velikem ognjišči je pojemal slab ogenj, v zlatih posodical pa se je palilo drago

olje, ter dajalo prijazno svetlobo. Bilo je prijazno in vabilno tu notri. Zunaj pa so padale debele kaplje izpod neba in morje je bučalo. Dobro je dejalo gostom tu na varnem, na mehkih sedežih.

Zbran je bil cvet dubrovniškega kapitala in inteligencije! Francesco de Cerva je sedel na častnem mestu, med tropo starih senatorjev. In to je bilo govorjenja! Stikovali so široke paruke skupaj, sedaj se malo posmijali, sedaj zopet resno majali temne obraze. Tu so sedeli Gondola, Palmota, Caboga, Zlatarić in še obilo družih, imenitnih glav starih rodbin. Pri ognjišči pa so sedele njihove postarane gospe ter srebale čaj iz srebrnih čaš. Smešno zavite v svilo in atlas, s suhimi obrazi, ponosne in hudobne! Na grdih glavah pa so nosile visoke stolpe močnatih, tujih las!

Izmed inteligencije bilo je pričujočih mnogo pesnikov in učenjakov. Prišli so bili slavni benediktinec plemenitaš Gjorgić, Vinko Petrović, Ivan Atlety, Gjona Resti in drugi. Pa tudi svojega prijatelja ne smemo pozabiti. Antonjo Gledjević je sedel prav zdolej ob mizi, pri vhodu. Sredi mladih plemenitnikov je sedel, ter poslušal njihove pogovore. Ali sam je malo govoril.

Slava denašnjega večera dajala se je pa brez dvombe Fernandu Gozzeju, mlademu pravniku. V benečanski obleki, z malim triogelnikom pod pazduho, in z lastnimi kodri (katere je isti čas malokdo nosil), ter rudečimi lici, bil je v istini lep človek. Ali tisto neslano, pretirano obnašanje dajalo mu je vtis smešnosti, neprebavljive smešnosti. Takoj, ko je bil prišel, ga je stari Gozze vlekel k ognjišču, ter ga predstavil nekaterim gospem, ki ga do tedaj še niso bile videle.

„Dovolite, signore,“ je dejal z očetovskim ponosom, „tu je moj sin, ki se je ravno iz Padove povrnil!“

Fernando pa se je urno priklanjal, ter poljubaval stare, vele roke in govoril:

„Krasne gospe, vaš ves udani sluga!“

Viri nam ne povedo, ali so stara dekleta zaručela ali ne. Pa kdo naj bi bil to tudi opazil, skozi toliko barve, katero so si bile nametale na lica?

Gostom pa je vino kmalu omajalo jezike, in pričela se je živa govorica, in sicer tako živa, da se je ženstvo moralo takoj umakniti v ženske sobe.

„Francesco Cerva,“ je vpil Janez Atlety, „poslušaj kaka sreča! Oni dan, ko smo na dvorišči popravljali

vodnjak, smo izkopali krasno rimsko amforo! Sicer pa pijem na slavo našeji republiki!“

To rekši je zлил stari antikvar kupo vina v grlo.

„Ali jo je Vinko uže videl?“ kričalo jih je deset. „Ali si uže napravil pesen na njo, Vinko Petrović?“

Vinko Petrović pa je bil tedaj uže star, slaboten in latinski verz mu nij več tekel. Bil je skriptor republike. Lahno je pokimal s sivo glavo in dejal:

„Kaj hočemo, kaj hočemo? Mi smo uže skoraj v grobu in tako stari, tako stari!“

Tedaj pa se je oglasil benediktinec, Ignacij Gjorgić.

„Petrović!“ vprašal je, „ali delaš še pesni? V starosti, bi menil, pobegnejo muze od nas, duh peša in le telo se redi!“

To izgovorivši je pokazal smijaje na svojo osobo. Bil je menda neobičajno tolste postave. Malo je jedel, malo pil, in spal na trdih tleh — ali osoda ga nij ljubila, — ostal je do smrti lepo rejen!

„V starosti pobegnejo muze od nas? Skoraj bi vam, častitljivi Gjorgić, oporekal, oglasil se je

mladi Gozze sladko, skoraj bi vam oporekal! Pogledite le gospodično Scuderi-jevo, to prekrasno žensko!“

Scuderi (znana prijateljica gospe Maintenon) je bila ravno v tistej dobi vso Evropo preplula s svojimi sladkovodenimi romani.

„Izjema, doktor, izjema!“ dejal je benediktinec.

„Na čast našej republiki!“ pa je kričal Atlety vmes, ter si zopet zvrnil kupo vina v grlo.

„To stori,“ vtaknil se je v pogovor med Gjorgića in Gozzeja stari zdravnik Flori, „to stori vse moč narave! Boljši sokovi! boljši sokovi! vse časti vredni gospod pater!“

„Mogoče, signor Flori,“ je odgovoril Gozze, „narava stori veliko — ali tega bi vam vendar ne hotel verjeti!“

„Kaj da,“ zajezil se je oni, „kaj da sokovi ne? Tisti žlahtni sokovi v krvi, — doktor Gozze, vam rečem, naredijo človeka ali srečnega, ali nesrečnega. Saj ste poznali mladega Boškoviča, signori! Lejte! njemu so udarili blagorodni sokovi čez meje, udarili v možgane, ter ga umorili! Gorje ti sokovi!“

Opazivši pa, da ga nihče ne posluša, je omolknil. Bil je samo meščan ali kupo dobrega vina je ljubil tudi pri plemenitaških mizah.

Vendar pa njegove besede niso ostale brez odmeva. Peter Bošković je bil izmed najgenijalnejših pesnikov starega Dubrovnika. Malo let prej (1722) ga je bila dohitela žalostna smrt. V divjeji vročnici se je bil izvil svojim čuvarjem, skočil s tretjega nadstropja skozi okno, ter si na tlaku razbil glavo. Z Gledjevićem ga je vezalo goreče prijateljstvo. Gojila sta enake uzore, enake želje. Žalostno je vskliknil Antonjo, ko je utihnil zdravnik:

„Ubogi Peter! smrt kosi neusmiljeno, ter pokosi ravno najkrasnejše cvetje!“

„Gledjević govori o smrti! in Janez Atlety je prijel za kupo, pustite to, dragi Antonjo! Pivaraži na slavo svojej domovini!“

In dobrodušni starec se nij čisto nič razsrdil, ko se pesnik nij zmenil za njegovo klepetanje. Lahko-dušno je spraznil čašo, otresel si napsne bele špice, ki si jih je bi polil z vinom, ter se potem drugam obrnil.

„Ali čujete, Cerva,“ oglasil se je senator Marin Tuduzi, „ali čujete, kako žalost mi napravlja ta Gledjević! Na vso moč sem ga prosil, da bi nam spisal kakovo dramo. Ali kaj mi je odgovoril ta človek?“

Da noče več dram pisati, signori! In vi vsi ste videli njegovo krasno „Zorislavo“, njegovo „Damiro“!“

„Naše gledišče mora propasti,“ pristavil je zadnji podpiratelj dubrovniškemu, slovanskemu gledišču, „čisto propasti, vsaj nihče nič ne dela!“

„Usmilite se ga Antonjo Gledjević,“ kričal je stari antikvar, „usmilite se ga!“

„Gospod senator je govoril resnico! Sedaj ne pišem več dram!“ je odgovoril Gledjević mrzlo.

„Onemogli so mu dobri sokovi, verjemite mi to, doktor Gozze!“ brbljal je Flori.

„Pustili ste torej čisto vse delo, Antonjo?“ povprašal je benediktinec.

„Vsaj je več polja, več njiv, pater Ignacij!“

„Vi skladate tedaj elegije, ode, epopeje slovanske!“ razveselil se je Tuduzi, „in koliko bi stavil, signori, da ima Antonjo kaj gotovega v žepu! Vsaj dovoliš, dragi Cervi, da nam bere!“

„Naj bere, naj bere!“ kričalo je mnogo glasov. Potihnil je nemir.

Gledjević pa je hladnokrvno razvil bel list, vstal, zgladil si s čela lase, in pričel brati. Ostro mu je donel glas po prostornej dvorani. Ali kdo bi popisal dolge obraze častitih gospodov senatorjev?

Bila je kratka ali hudobna satira na dubrovniško plemenitaštvo! Mladi Palmota si je z roko zakril obraz. Nekoliko mladih aristokratov pa je planilo k svojim rapirjem, kateri so sloneli ob zidu. Tudi stari senatorji so se dvignili na noge, od srda so se jim bliskale oči, in zvijali so koščene svoje roke. Nekoliko stolov se je prevrnilo, ter padlo s hrušem po tleh; nekoliko čaš se zvrnilo, da je teklo vino po dragej prtenini.

„Proč! proč!“ rjulo je vse.

Razburjeni pesnik pa je zgrabil meč in klobuk, ter dejal:

„Ha! ha! niste vredni, da bi vam zapalil lan na plečastih glavah!“

In planil je skozi vrata; ječanje in z zobmi škripanje pa je ostalo za njim. Zunaj v črnej noči pa je lilo izpod neba. Iz dalje se je čulo bučanje srditega morja. Kot velikanski strahovi so zrla na ubozega pesnika visoka poslopja. Pokril si je glavo, opasal si orožje, ter potem urno odkorakal po ulici. Dospel je do svoje hiše, blizo velike bazilike. Ondi ga dohiti nekdo. Bil je Fernando Gozze, razoglav in z golim rapirjem v roci.

„Vi ste francoski gospodič!“

„Vi ste osramotili moj rod, Antonjo!“ govoril je oni jezno, „morda ne bodeste tako predrzni v blišku mojega meča!“

„Tako vi hočete!“ in tudi pesnik je potegnil iz nožnic. Pričela sta se boriti.

Ali Gozze je bil vinjen in le slabo se je sukal. Komaj se je zavedel, uže mu je izbil nasprotnik orožje iz pesti, da je zveneče zletelo po tlaku.

„Tale svet vam dam, dobri pismouk! Ostanite raji pri svojih peresih, ter pustite pri miru nedolžni rapir!“

In Antonjo se je glasno smijal, odprl s ključem vrata, ter zginil v poslopje. Gozze pa je ječaje in s kletvami poiskal v temi svoj meč in potem se odplazil, večkrat proti pesnikovej hiši s pestjo grozeč se.

IV.

Hišica lesena je,
Roža zlata v njej cvete.
Kdor bo trgal róžo to,
Dal mi bo rusó glavo.

JENKO.

Veselejše stvari nij bilo na božjem svetu, kakor je bila Bazilja Gledjevičeva. Ali je bilo nedolžno to otroče! Brez prave zavesti je živela na strani resnega

svojega brata, lehkomišljeno, radostno. In kako je bilo priprosto to njeno življenje. Ves ljubi dan je sedela v domu, letala sedaj sem, sedaj tija, iz prvega nadstropja v drugo; pela, premetavala stare bratove knjige; odprla okna, zrla čez nje na gibanje pod njimi; zrla na modro morje, kjer so se jadra bark dalje in dalje zgubljevale, dokler jih nij zakrilo jasno nebo. Potem pa se vsedla k Marti, starej hišnej služabnici, ter poslušala, ko jej je pravila o nekdanjih dogodbah, nekdanjih trpljenjih.

In ko je bila pripovedalka v sredi največje navdušenosti, ko je z vso fantazijo slikala strašni potres, ki je bil v njenih mladih letih razsul krasni Dubrovnik, tedaj potresla je mlada poslušalka črnolaso glavico, ter odprla dolgočasno rudeča svoja usta in dejala:

„Oj to je bilo takrat pusto življenje! Povej mi Marta, ali ste tedaj imeli uže solnce na nebu?“

In smijaje odletela je od nje skozi vrata na mali vrt. Marta pa je pričela moliti, da bi Bog to nedolžno, sladko življenje še dolgo časa ohranil pred grenkim okusom trpljenja.

Na vrtu je bila Bazilja v svojem pravem življenji! Tu je bil njen svet! Tedaj nij povpraševala, ali so za modrim morjem tudi ljudje, tudi mesta,

morda krasnejša kot le-ta Dubrovnik; tedaj nij povpraševala, ali so v družih hišah tudi živa bitja, kako da živijo, kako da mislijo; nikdar se jej v srci nij vplamtila želja, biti v njihovej sredi. Tu je hodila med cvetjem, negovala krasne rože, prilivala velim debelcem, in prav srce se jej je smijalo, kadar je zavela lahna sapa, da so se cveti pričeli gibati, majati pisane bunčice, da je šel med njihovimi listi tihoten šepet, kakor da bi to cvetje med sabo govorilo in se smijalo. Kaj da je pač govorilo? Gotovo o njej, ki ga je tako ljubila! In pa še le če je prišel večer v ta mali vrt! Nad hišami in nad starim Dubrovnikom se je rudečilo nebo. Bazilja pa se je tedaj vsedla pod staro olivo, podprla zamišljeno obrazek, ter poslušala pesen, katero je gostolel nad njo slavec v vejah starega drevesa. Saj je bil ljubi znanec, stari in vsakoletni prijatelj njenega vrta, kjer je tam v kotu v gostem vejevji leto za letom znašal svoje gnjezdo. In pri teh glasovih, pri teh donečih glasovih, ki so se kot drobni biseri vsipali iz malega grla, vskipelo jej je srce v prečudnih željah, hrepenela je, ali po čem, tega sama nij vedela. Pobegnila je tedaj k bratu, se mu vsilila v naročje, se ga oklenila in dejala:

„Ali jaz te imam tako, tako rada!“

In kako jej je koprnela duša, če jej je zrl z resnim očesom na lice, ter jej gladil z roko črne kodre.

„Ostani vedno, kakor si sedaj, draga Bazilja in ne želi si proč v pogubni svet!“

Skoraj se je srdila nad malim slavcem, da jo je vabil proč od brata daleč, daleč tija, kjer se je poljubavalo večerno rudeče nebo z modrim morjem. In še v mehkih blazinah je imela dosto premišljovati, dokler jej nij zatisnil spanec očes. Tedaj pa se jej je tako prijazno sanjalo! Tedaj bila je tam v rudečej zariji, med rožami, med kipečimi valovi najkrasnejših oblakov.

In kaj je slavec pel, kaj je pel tako sladkega? To jej nij bilo več skrivno, in duša jej je prikipela v stoterih radostih in zdelo se jej je, da jo je hipoma obsul sam cvetlični prah, tako droben, tako stoterobarven! In ko se je sebe bolj dobro ogledala, lejte, bila je sama cvetličen prah, tako droben, tako stoterobarven! In kvišku je hitela, kvišku k zlatemu solncu, katero je na oboku modrega neba vabilo k sebi mlade svoje sinove iz cvetličnih kelihov. Uže je bila ondi — ali tedaj se je prebudila. Solnce pa

je stalo v istini na visokem oboku, ter veselo sijalo skozi okna. Urno je vstala. Iz bazilike pa je votlo zadonel zvon in Dubrovčanje so hiteli pred božje oltarje slavit Boga in njegove dobrote. Stara Marta pa je prišla in povedala, da je čas v cerkev, in da brat uže čaka.

* * *

Drugi dan po tistem večeru, ko so bili dubrovniški plemenitaši izvrgli meščanskega pesnika iz svoje srede, bil je praznik nebohoda. Antonju se nij videl na obrazu vihar pretekle noči. Veselo je stopal na strani Bazilje proti katedrali.

„Danes pojo tako lepo zvonovi,“ dejala je le-ta, „danes pojo najlepši v celem letu!“

„To povedala ti je Marta, jeli?“

„In to je tako! O božiču bi peli raje veseleji, ali ne morejo, ker vedo, koliko da bode trpel novi izveličar; v velikej noči ne smejo, molčijo, ali o nebohodu je dobro vse, vse veselo!“

Antonjo se je dobrovoljno smijal. Stopila sta v visoko cerkev. Spremil jo je do njenega mesta, ter jej podal molitveno knjigo, katero je nosil doslé.

Potem pa se je naslonil na steber, in čakal, da bi se sveto opravilo pričelo.

Pred oltarjem je maševal stari nadškof sam, ter v svojem blesku pel v slovanskih glasovih slavo Bogu.

Po dolgej ladiji pa je bilo vse polno plemenitaških paruk. V ozadji pa so stali mladeniči, bodoči senatorji in prihodnji up stare ljudovlade. Vestno so tiščali svoje klobučke pod tankimi pazduhami, zvijali vratove po lepih dekletih; sedaj pa sedaj prijemali zlate ročnike pri svojih rapirjih, ali pa vlekli iz žepov bele robce, namočene z najmočnejšimi vonjavami, ter jih pritiskavali k nosom, da bi se okrepčali v tej soparici. Kras vseh pa je bil Fernando Gozze! Napenjal se je na vso moč, opozoriti nase zbrano ljudstvo. Jednomer se je zibal na rudečih, visocih petah; tu malo porožljal z mečem; ter se zopet obrnil k svojemu sosedu, ter mu nekaj smijajo povedal na uho; sedaj si ogledaval mali prstan na belem prstu, sedaj zopet bliskal s strupenimi pogledi po Gledjeviću, ne daleko od njega ob stebru slonečem.

Obred je bil dokončan. Polagoma so utihnili glasovi pevcev. Vse je hitelo zapustiti kraj, kjer jih

je bila dolga slovesna maša očitovidno utrudila. Stari senatorji so hiteli k starim svojim ženam, ter z njimi gravitetno stopali proti izhodu. Tu pa so jemali posodo s sveto vodo, ter jo podajali gospem, katere so si varno omočile zgubana čela, da bi ne prišla v nevarnost barva na licih.

Ali ko je Antonjo dospel s svojo sestro do vrat, in ko jej je ravno hotel podati blagoslovljeno vodo, prehitel ga je Fernando Gozze, vzel bakreni kotljič in z lahnim smehljazem in globokim poklonom ga podal Bazilji. Dekle je zarudelo nad vročim njegovim pogledom. Gospodiči krog in krog pa so zvijali usta, migali si z očesi in rokami, Gledjeviču pa je oblila bledota čez in čez obraz do temnih las, obrvi sti se mu skrčili in povzdignil je srdito roko.

„To je moja sestra!“

In predno so ga vzdržali sosedje, udaril je Gozzeja po lici. Temu pa je padel kotel iz roke. Sam nij hotel verjeti, kar se mu je bilo zgodilo. Obstal je ko kip kamnit. Potem pa se mu je izrulo srdito ječanje iz prs. Hotel je prijeti za meč, ali tovariši so ga obklopili, ter s silo odpeljali.

Bazilja pa je solze točila, in brat jo je moral bolj nesti, nego li voditi do hiše domače.

V Dubrovniku pa je nastal krik. Kar je stalo častito mesto, se nij bila zgodila tem slavnim sinovom taka sramota. Blato je metal na vse vladajoče rodovine, na vso nobiltó. Najhujše kazni je vreden! In de Cerva je še isto popoldné sklical mestne očake k posvetu, da bi sklenili, kako udariti predrznega Antonina. V ječo bi ga bili vrgli, če bi ga ne bil vzel v varstvo stari Palmota. Z ostro besedo je pograjal nesramnega plemenitaša, kateri si je takó oskrunil slavno očetovo ime, da se je pred celim svetom dobrikal ubornej meščauki. Tedaj pa je pričelo pod starimi parukami goreti. Ti modri očetje so videli sedaj v hipu vsi, da je pregreha storil mladi Gozze. Osramotil je slavno rodovino! In prav *je storil umazani ta Antonin, da ga je kaznoval po zaslugi*. In tako je to ostalo!

Paduvanski pravnik pa je istega večera čul prvo opominjajočo pridigo svojega očeta, starega senatorja, ki mu je na srce pokladal, da naj prihodnje bolj pazi na svoje obnašanje in čast rodovine.

V.

Kaj da rože v tla so vgnane,
 Ki vesele
 So cvetele
 Po gredicah mlade Mane?

JENKO.

Luna je sijala in brezbrojno zvezd je migljalo krog nje. To je bila noč s kakoršnimi je oblago. darila narava samo prekrasni, poetični jug. Človeku se zdi, da po celej zemlji vse počiva, zadovoljno in veselo; nij več trpljenja, ne solz, sama tihota in tihota! Srce čuti, kako pluje čas v večnost; če sedaj pa sedaj zaziblje piš drevesa, je kakor da bi se dvigal stvarni duh s svojimi perotami nad nami.

Tudi v pesnikovem vrtu je počivalo vse; saj se je uže skoraj jesen glasila in cvetlice so žalostno povešale vele glavice. Oliva pa je bila polna sadu in stari njen prijatelj, pepelnati slavec je bil morda odrinil še dalje proti jugu.

Ali tu pod olivo je stala Bazilja in bilo je videti, da nekoga pričakuje. Plamteče oko je vpirala proti sosedovemu vrtu, ali se pa tudi ozirala boječe k očetovej hiši, kakor da bi se bala od ondot nevarnosti.

Hipoma pa se je nad ograjo pri sosedovem vrtu prikazala temna oseba, lahno se spustila v mehko prst, ter hitela k dekletu.

„Fernando!“

In v radosti se je sklonila k njemu, ki je klečal pred njo, ter jej poljuboval bele roke. Igrala se je z njegovimi mehкими lasmi, ter s slastjo pila sladki strup njegovih ust. Izlil je pred njo vso ljubezen, čutečo in plamtečo, ki je last vročemu jugu. Vse jej je obetal, in ona mu je verjela vse.

Antonjo Gledjević pa se je zibal tedaj v sanjah, ter nij slutil ničesar!

In vendar je bil to Fernando Gozze! Komaj pol leta je bilo preteklo od tedaj, kar ga je bil pred celim svetom tako strašno zaznamoval! Ali kdo pozna žensko srce, kdo ga pozna?

VI.

Daj mi sladki up nazaj,
Moj edin tovarš je bil!

JENKO.

Prišli so viharni zimski dnovi. Morje je togotno butalo ob kraj dubrovniški in med starimi poslopji je žvižgal piš tako močan, da si je malokdo upal

na ulico. Antonjo Gledjević pa je imel zimo tudi v srci. Zapiral se je v sobo in mnogo pisal. Samo sedaj pa sedaj je obiskal svojega prijatelja Palmoto. Ali tudi to zatišje mu je vzel konec zime. Vseslavni senat je bil odločil mladega plemenitaša, da se je udeležil poslanstva v Štambul, katero je neslo davek velečastnemu caru. Iz Bosne in Hercegovine so prihajale slabe vesti. Turek je klal in moril slovanske brate. Pesnik je zdihoval in zdihoval, ter izlival svoje čutila v srdapolne pesni. Časih se ga je pa tudi polastila satira, da je z divjim grohotom udrihal po spačenem svetu.

Tako je prišlo, da je imel pevec z nastopajočo spomladjo bolno srce, bolno dušo. Ko pa so se vrtovi razcvitali, zapustil je z Baziljo stari Dubrovnik, ter se podal v svetočo Gružo v malo, lastno poslopje, katero je uže od nekdej ondi imela Gledjevićeva rodovina; mala hišica sredi vrta je bila krog in krog obdana s cvetjem, po stenah pa preprežena s trstjem, katero je bilo ravno zeleneti pričelo.

Ko je videl vabilno to mesto pred sabo in pod sabo mirno morje, nad sabo solnce lahko pekoče in na okrog iz osrčja narave kipeče cvetje, ali mu je pač dejalo srce: pusti žalost, sedaj napočijo boljši

žasi? Bog ve? Zamišljeno je peljal sestro v njeno sobico, ter jej dejal žalostno:

„Bazilja! tu je umrla tvoja mati! Tu mi je tvoje varstvo na srce polagala!“

Kaj je bilo dekletu, da je tako obledelo in kakor grešnica stalo pred svojim bratom? Ali le-tanj opazil ničesa, ter odšel v svojo stanico in ondi tičal celi dan.

Tekli so dnevi. Iz Bosne je prišlo nekaj begunov. Antonjo jih je sprejel pod svojo streho, in poslušal, kako da gospodarijo turški paše. Srce mu je pokalo in žalostno je dejal:

„Slovanstvo umira! umira! In vendar cvete sedaj narava in vesela je v njej vsaka stvar!“

In nij mogel prestat i v spomladanskem raji, gnjusila se mu je trta, katera je radovedno molela svoje zelenje skozi okno v izbo; studilo se mu je cvetje in petje ptic. Hitel je med suhotno zidovje dubrovniško, preletel ulico za ulico, ne mene se svojih starih znancev. Pozno zvečer, ko se je bil uže gosti mrak vlegel na zemljo, povračal se je počasi proti Gružu.

Tako je bilo necega večera. Solnce je bilo v valovih zatonilo, ribarji so zapuščali svoje čolne, ter

se vlegali na tlak kraj hiš in zauživali vborno večerjo. Antonjo pa je prišel mimo.

„Lejte ga, kako zamišljeno tavori od todi!“ dejalo se je sredi ribarjev.

„Domače skrbi! domače skrbi!“ odgovoril je jeden.

„Kdor krog Gruža ribari, marsikaj žve!“ pristavil je tretji.

„Ha! ha!“ zakročili so jo vsi.

„Temu rastejo rogovi,“ oglasil se je še jeden, „in revež morda ne čuti!“

Antonjo pa je divje planil proti njemu.

„Kaj blebetaš, človeče!“ vprašal je jezno. Tedaj pa se je vtaknil vmes star ribič:

„Kaj mi moremo, da imaš mlado sestro, Antonjo!“

„Moja sestra!“ in takoj so ga hotele zapustiti vse moči.

„In če se ne motim,“ nadaljeval je starec, „videl sem ravno sedaj, ko sem s čolnom zavil v postajo, mladega plemenitaša, ki se je plazil iz mesta. Proti Gružu gre, sem dejal, proti Gružu, ali ne tovariši?“

„Hoj! ho! proti Gružu!“ se je tropa smijala.

„Proti Gružu, pravite!“ in Antonjo je planil iz nesrečnega kraja. Tla so gorela pod njim in divje je kiel v svojem srci. V besnem teku je skoraj premeril celo pot do doma. Tema je bila nastala in le redko se je tu pa tam prikazovala zvezda na nebu.

Pred njim je ležala očetna last. Varno se je približal k vhodu. Tedaj pa se je priplazila iz njega moška osoba, zahaljena v dolg plašč. Ogledala se je pazno na vse strani, potem pa hotela oditi proti Dubrovniku. Togotno je planil Antonjo k njej, zagrabil plašč in (ker je ravno luna stopila izza gorá) spoznal znano obličje.

„Fernando Gozze!“ je vskliknil trepetaje. Potem so ga zapustile moči in na zemljo se je zgrudil. Oni pa je odhitel.

Tako strašnega nij pričakoval, ko je hitel z burnim srcem proti domu. Skoraj brez zavesti je čepel sklonjen na tleh, izmed zob pa so mu sikali glasovi nerazumljivi, ali vsaj komaj razumljivi.

Večerni hlad ga je konečno prebudil. Polagoma se je vzdignil, ter se vlekel v hišo. Tiho je vstopil v sestriino sobo. Bazilja je sedela pri luči, ter brala; lice pa jej je čudno gorelo. Marta je

čepela v kotu, migala z ustni, in boječe zrla na prišlega.

„Bazilja,“ vprašal je skoraj proseče, „Bazilja, kdo je bil tu?“

In dekle je povzdignilo glavo.

„Kdo je bil tu, Antonjo?“ reklo je tresoče, „kdo? — jaz ne vem Antonjo!“

„Ti ne veš, Bazilja, ti ne veš!“

In molče je odšel. Ko pa je Marta zaklepala vhode, čula ga je še, ko je letal po svojej sobi in govoril sam s sabo. Čula ga je zdihovati in stokati. Tisto noč nij spalo nobeno oko v malej hišici.

Ko pa se je jutro za gorami prebudilo, se je Antonjo v vročnici valjal po svojem ležišču in divjal je in se rotil.

Poklican je bil stari Flori. A z brado je majal in vedel malo tolažila.

„Ako ga ne rešijo dobri sokovi njegovi, moral bode pod zemljo!“

Bazilja se je topila v solzah. V malih dneh jej je minulo cvetje iz lic, in vpadli sti jej očesi. Nij se premaknila od postelje bolnikove. Le-ta pa je visel med grobom in življenjem. Ali trdna narava njegova je premagala vse, in zopet je ozdravel.

Biio je krasnega dneva, ko je prišel v prvič k zavesti. Bazilja je odprla okno, da je solnce sijalo v sobo. Ko pa se je zopet obrnila k postelji, bilo je na njo oprto jasno bratovo oko.

„Bazilja“, zaklical je in se vzdignil iz blazin, „Bazilja, pojdi sem!“

In trepetaje je pristopila k njemu. Prijel jo je za roko rekoč:

„Je-li, Bazilja, da so bile le sanje! Poglej revica!“ in vzdignil se je še bolj, „imel sem take, take grozne sanje! Take sanje! Možgani so mi hoteli prekipeti iz glave! Bazilja, kaj se mi je uže sanjalo? Glej, da si hotela oskruniti grob svoje mater, da si mi onečedila pošteno ime in še veliko hudega! (To je dobro, to je dobro, da nij res!) Je-li ti Bazilja“, in položil jej je lahno roko na glavico, „je-li Bazilja, da to nij res, da so to le sanje bile, Bazilja?“

In njegovo globoko oko je zrlo skeleče na njo, kakor da bi jej hotel iz dna duše izvleči resnico.

„Bazilja!“ dejal je glasneje.

Dekletu pa so se utrnile debele solze z očes in pričela je jokati, padla čez brata, in skrivala blede obraz v njegovej odeji.

Ali Antonjo je omahnil na ležišče in nij dejal besedice. Roko pa je pritiskal k čelu, kakor da bi hotel zabraniti, da bi ne razpočilo.

„Pojdi, Bazilja, pojdi!“ zastokal je čez nekaj časa zamolklo. Potem pa se je obrnil k steni in nij se več menil za dekletov jok.

In vendar je ozdravel. Ali s svojo sestro nij govoril več!

VII.

Zdrava bodi, zdrava bodi,
Zdrava bodi vekomaj!
JENKO.

Skovir na gori je zapel
Nekdo slovo od sveta vzel.
JENKO.

Antonjo Gledjević je popolnoma ozdravel. V Dubrovnik nij zahajal več, ali vendar je skrbel dobri prijatelj Gozze, da se mu je prinašalo vse na uho, kar se je v družbah govorilo o njegovej sramoti. Pretrpel je vse. Uro za uro je presedal v vrtu pod cvetočimi vinskimi trtami, ter zrl enomer v daljavo, tija na bliščeče morje.

In tudi Bazilja je trpela, in na skrivnem jokala. Tičala je le v svojeji sobi, kjer jo je stara Marta tolažila z boljšo prihodnostjo.

Ali boljša prihodnost nij hotela napočiti. Pač pa je necega dne stara služabnica iz Dubrovnika prinesla pregrenko novico, da se hoče mladi Gozze v dan svojega povišanja med senatorje poročiti z Marijo de Cerva. Kakor je dobra starka skrivala in skrivala, na tihem brisala solze, in se branila na vso moč, radovedno dekle je vendar počasi izleklo iz nje vse.

Šestnajstletna reva je naslonila težko glavico na mizo, malo telo se jej je zvijalo od bolesti, dokler se jej notranji boj nij izlil iz očes v dolgem plakanji. Izvedel je tudi Antonjo. Ali stvar mu nij odtrgala besede; saj je poznal plemenitaše!

Drugo jutro je bilo vreme deževno, črni oblaki so viseli po nebu ter se pojali tija in sem. Sedaj in sedaj potegnil je piš s tako močjo, da so se vitke olive v malem vrtu do tal upogibale. Morje je vrelo, kakor, da bi se kuhalo v svojem osrčji. Bilo je to tužno jutro v jugu. Ali vendar je bil Antonjo Gledjević danes radostnega srca. Zavil se je bil v praznično obleko, dejal krog vrata najbelejše francoske špice, ogrnil se z žametom, ter opasal tanki rapir. Dolgo časa se je mudil v svojej sobi, premetaval svoje reči, ter končno zavil nekoliko listin in jih

skril na prsih. Žalostno je še jednokrat pogledal po malem prostoru okrog. Koliko svetih misli se mu je tu zasvetilo, koliko krasnih idej! In ko je zatvoril vrata, mu je bilo kot da bi bil slovo jemal od življenja, kot da bi bil zavalil kamen na gomilo svoje duše.

Potem pa je vstopil v sobo k svojej sestri. Ali soba je bila prazna. Šel je k Marti, pa tudi tu je nij bilo. Starka je slonela sama pri mizi, z razčesanimi lasmi. Govorila je glasno sama s seboj. Nij ga čula, ko je odprl vrata. Poprijela se ga je groza. Pobegnil je na vrt. In tu je bila Bazilja. Žalostna je hodila med cvetjem, katero je bilo poglelo pred močno sapo. Ko ga je opazila tako prazničnega, se je nehote začudila. Obstal je pri vhodu. Baziliji pa se je zdelo, da počiva njegov pogled s staro ljubeznijo na njej, kakor nekdej v boljših dneh. Od radosti je vskliknila in razprostrla roki. Antonjo je pristopil in obstal pred njo.

„Bazilja“, dejal je temno, — „imela si nekdej brata, — imela si nekdej brata — ponavljal je še bolj tiho — in bil je prav uboren človek! Skoraj vse se prenese! Ali če človeku tako počasi izlečejo dušo iz telesa, če mu tako počasi umorijo srce, da

se čuti, kako pada kaplja za kapljo; če je vsak korak krvav, vsaka beseda solza, potem mora poginiti in obupati tudi najkrepkejši človek! Tako se je godilo tvojemu bratu. In če bodo nekdanj na njegovo razpadlo gomilo metali prokletstvo, ter dejali: to je bil strupen človek! nikar jim ne verjemi, Bazilja, nikar jim ne verjemi! Tvoj brat je bil dober človek!“

In prijel jo je z rokami za blede glavico, ter jej gledal v solzno oko.

„Nikar jim ne verjemi, Bazilja!“

In sklonil se je, ter jej poljubil usta:

„Bodi zdrava, Bazilja, ostani zdrava!“

Dekle je hotelo govoriti — ali beseda jej je ostala v grlu. Temno se jej je storilo pred očesom. Ko pa se je zopet popolnoma zavedela, nij bilo več brata. Ondi na poti proti Dubrovniku ga je videla, kako je hitro korakal, zavil v plašč, katerega mu je sapa zvijala v zraku. Zrla je in zrla, dokler se jej nij skrila za ovinkom temna bratova oseba. —

* * *

V Dubrovniku pa je bilo tisto jutro veselje. Fernando Gozze je dopolnil svoje štiri in dvajseto leto in danes so ga sprejeli med častno ljudovladno stare-

šinstvo. Dasiravno je bilo slabo vreme, hiteli so vendar stari senatorji od vseh strani k vladnej palači.

Pri portalu je stala rektorjeva straža v fantastičnej opravi in veselo med sabo klepetala. Tu so bili stari bradači in mlade, obrite, črnooke osebe. Ali vse je bilo zadovoljno pod temi širokimi klobuki. Opirali so se na težke muškete, ter dražili mimogredoče mlade meščanke.

Veseli krik je utihnil, ko je stopil med nje Antonjo Gledjević, vestno zavrit v plašč, da se je videlo le rumeno mu lice, in pa čudno goreče oko pod pokrivalom.

„Ali je čestiti senat še tu?“ vprašal je.

Pritrdilo se mu je. Tiho se je vsedel potem na kamnito klop v lopi, ter čakal, da bi slavní senat zapustil vseslavno svojo zbornico. Žolnirji pa so prišli zopet kranaljati.

Končno se je iz gornjih soban začulo govorjenje.

„Signori senatorji!“

In ko bi trenil je potihnil šum v lopi. Stari očetje spuščali so se varno po stopnicah, ter obdajali mladega senatorja in mu stiskali roko. Fernando Gozze je bil ogrnen s starodavno, rudečo, starešinsko opravo; črne kodre pa si je bil pokrtil z velikansko

tedanjo allonge-paruko. V priljuden smehljaj je imel vbrana lica in delal na vse strani priklone.

Ko so stopili v lopo je Antonjo vrgel plašč raz sebe, planil proti mlademu senatorju, ko blisk urno potegnil rapir, ter ga potisnil Gozzeju v trebuh.

„To ti pošlje moja sestra, Fernando!“ „Madona santissima!“ in Gozze je telebnil ječaje na zemljo.

Antonjo pa je vrgel proč krvavo jeklo, ter mirno obstal sredi lope. Straža je padla po njem, ter ga tirala še isti trenutek v ječo.

Mladega senatorja pa so odnesli na dom k staremu očetu. Le-ta si je ruval v bolečinah redke svoje lase, in klel svoj čas in klel predrzne te psove, te nesrame Antonine.

Ničesar mu nij pomagalo!

Fernando Gozze je umrl še tisto noč!

VIII.

In ko ura nam odbije,
Črna zemlja nas pokrije,
Kdo bo še po nas povprašal?
Kdo se z nami bo ponašal?

JENKO.

Slabo brleča lučica je komaj na pol razsvitljevala temni prostor na okrog. Skozi malo okno v debelem zidu se je videl kos modrega neba in pa

nekoliko zvezd na njem. Tiho je bilo tu notri. Čule so se samo vodene kaplje, glasno od stropa padajoče.

Pri revnej mizi je sedel Antonjo Gledjević.

S podprto glavo je zrl v listine pred sabo, in bral. Bral je tiho, samo tu in tam je zgovoril pol glasno besedo.

Ali hipoma mu je zaplamtelo oko, vstal je — goreče pričel brati, da so mu z navdušenostjo tekli glasovi iz grla.

V tihej noči je bilo in nihče nij čul prekrasnih pesni, nihče jih nij motil z nesvetim grohotanjem. Nij bilo tistih kreatur, ki so danes take, jutri drugače: pred carjem ližejo prah, v skrivnih zatišjih pa so prosti zidarji in stiskajo v žepu svoje pesti. Hvala Bogu, nij jih bilo, da bi bile z ukradeno satiro s svojim razposajenim humorjem kalili ta veličastni trenutek! In kakor bi hotela poslušati nebesa, pogledala je luna skozi okno in obsejala nesrečnega pesnika. Dolgo je bral. In ko je prebral in odkladal list za listom, bilo mu je, ko da bi odkladal življenja kos za kosom. Pravijo da podari stvarnica labodu, kadar mu ginejo moči, kadar mu zastaja kri v žilah, nebeške melodije, da se med tisočerimi sladkimi glasovi zgrudi v smrti: voda pa pojenja s

svojim šumenjem, in njene hčerke, rože povodnje, zibljejo od veselja bele kelihe. Antonjo Gledjević je bil tak do smrti zadeti labod!

„Ničesa mi niste dali,“ je dejal grenko, „prav ničesa, nego strupa polno kupo! In to sem moral do čistega izprazniti!“

In žalostno je vredil svoje pesni.

„Če se pogrezne kamnita gora; zatre tudi najtrdnejšega junaka. In mene je zatrla!“

Čudno se mu je zasvetilo v očeh.

„Naj ne ostane spomina po meni!“

In jemal je list za listom, ter ga približal k luči, da ga je gladni plamen v hipu pogoltnil.

In padel je list za listom, da nij ostalo drugega kot kup črnega pepela. S solzami ga je pograbil skupaj, naslonil se čezenj in tako ostal.

Lučica je brlela in brlela, začela počasi poje-mati in končno ugasnila. Tihota je vladala. Samo vodene kaplje so padale od stropa!

Zunaj pa se je prebudilo mlado jutro za gorami, ter se dvigalo z rožnatim svojim obrazom izza gorá.

Ali še vedno je slonel pesnik ob mizi.

Tistega jutra pa se je bil iz Štambula povrnil mladi Palmota. Hitel je v ječo k svojemu prijatelju.

Ko pa je stopil k slonečemu, ter mu lahno prizdignil glavo, takoj je zopet plaho odskočil.

Antonjo Gledjević je bil — mrtev. Nad žgalnikom svetih pesen mu je bilo počilo srce. —

* * *

Čez leto dni so v samostan sv. Uršule sprejeli mlado novico. Bila je bleda kot vosek, in oko je pričalo, da živel dolgo več ne bode.

Bila je Teodora Bazilja Gledjevićeva!

Gospod Ciril.

(Noveleta.)

Sedaj si mrtev, gospod Ciril! Kakor vse človeško šel si tudi ti pod rušo, in tvoj spomin je sedaj pozabljen.

Če te pa zopet pokličem v življenje, upam, da to ne bode vznemirilo tvojih trudnih kosti, katerim naj je večni počitek v hladnej zemlji.

Kedaj sva postala prijatelja?

Tik naše vasi je imel malo posestvo. Sam zase je živel, leto za letom. Komaj smo vedeli, da je tu. Dejali smo mu „gospod Ciril“. In to zavoľjo tega, ker se je nosil gosposko, in ker ga je tudi stara dekla njegova imenovala gospoda Cirila.

Z nikomer nij govoril, nikogar nij puščal k sebi. Na dvorišči pri svojej koči je imel na verigi velikanskega psa. In ta je grozno lajal nad nami, otroci, če smo brali rudeče jagode po melinah tam okrog.

Gospod Ciril pa je skoraj vedno sedel na klopi pred svojo hišico, ter risal z debelo palico kroge po tleh, ali pa zamišljeno zrl proti nebu. Če si ga ogovoril, pa se je takoj ročno vzdignil, ter mrmraje odšel v svojo kočo.

Ubogim je rad dajal. Vedeli smo torej, da je gospod Ciril dober človek in zavoljo tega mu tudi odpuščali, da nij nikdar prihajal v cerkev.

Nekdaj sem bil prišel iz univerze v jeseni domu. Dolgočasil sem se, in vedel nijsem, česar da naj bi počel.

Nekega dne sem lazil okrog Cirilovega selišča. Polastila se me je misel, da bi ga ogovoril.

Nij mi dal odgovora. Srdit je vstal, ter šel v hišo. Ali jaz sem drugo jutro zopet prišel, tretje tudi, in končno se je udal.

Od kraja sva govorila kratko, o vremenu, o njegovem vrtu. Kmalu pa sem mogel uže dalje časa posedati pri njem, in sam ne vem, kakó je počasi prišlo, da mi je začel če dalje bolj zaupati in je postal bolj zgovoren.

In govorila sva. Gospod Ciril je bil duhovit in živahen; in če je govoril, je govoril goreče in kipeče.

Od tedaj sva postala prijatelja. Nikdar me nij vabil, da naj zopet pridem. Ali prišel sem potem vsak dan, in vselej je govoril z mano.

Potem sem stopil v življenje. Osoda me je spravila v dotiko z dekletom, katero mi je trdilo, da me ljubi. Vzela je družega in mene pozabila. S potrto dušo sem zapustil mesto, ter za nekaj dni pobegnil v domačo dolino.

Obiskal sem tudi gospoda Cirila. Pred svojo kočjo je sedel in zrl v jasno nebo. Takoj me je spoznal in govorila sva kakor nekdanj.

Opazil je mojo žalost in jaz sem mu pravil o nesrečnej svojej ljubezni.

„Prijatelj,“ je dejal, „kaj vam hoče to? Čez malo tednov in pozabili bode vso to nesrečo! Sedaj niso časi, da bi človek nesrečno ljubil! Pridite jutro k meni, in povedal vam bodem povest svojega življenja. Morda vam bode v tolažbo! Potem bode še le vedeli, kaj da je nesrečna ljubezen!“

Obljubil sem, da pridem.

I.

Drugo jutro me je peljal v svojo sobo. Imel je ubožno stanovanje; leseni stoli, slaba postelja in prazne stene!

Vsedla sva se. Gospod Ciril pa je pričel pripovedovati.

„Tedaj v mojej mladosti so bili drugači časi, kot so sedaj. In mladi mi ljudje kako smo živeli! Vse je bilo polno ognja, polno navdušenja. Svoboda bila je nam uzor in barikad smo iskali, smo si zaželeli, da bi prolili svojo kri za njo. A to je uže dolgo tega! Nekaj časa pozneje je bilo, ko pa upor meseca julija v Parizu. A tedaj smo bili mladi, in sesali smo ogenj iz mladonemških pesnikov. In bili smo kakor šampanjec, ki se burno peni čez kupo!“

In starec je vstal, in nekje tam pri svojej postelji izruval malo knjižico, jo odprl, ter pričel glasno brati:

Sie sollen Alle singen
 Nach ihres Herzens Lust;
 Doch mir soll fürder klingen
 Ein Lied nur aus der Brust;
 Ein Lied um dich zu preisen
 Du Nibelungenhort,
 Du Brot und Stein der Weisen,
 Du freies Wort!

Kako mu je ponosno navdušeno donel glas, ko je bral krasne te Herweghove verze! Telo se mu je stegnilo in bliski so mu švigali izpod čela!

Nekdaj je moral lep človek biti!

„Taki smo bili nekdam!“ vzdihnil je ter skril knjižico. „A sedaj smo podrtija, stara podrtija, z mahom obraščena!“

In zopet se je vsedel, ter nadaljeval.

„Morda ste kdaj čuli ime Simona Raka, odvetnika? V katerem mestu da je prebival, je brez pomena. Bil je doktor Simon Rak za tiste čase veljak med odvetniki.“

„Tedaj odvetništvo še nij bilo prosto in advokatje so si s korci služili denarjev. Po deželi so gospodarili graščaki in bile so še tiste patrimonjalne sodnije, pri katerih je bil graščakov oskrbnik tudi okrajni sodec. Zjutraj je razsojeval prepire, popoldne pa hodil po poljih svojega gospodarja, ter opazoval hlapce in tlačane, da nijso lenarili. Pravde je razsojeval počasno. Če pa se je na deželo odvetnik iz mesta pripeljal, je vsako uro zaračunjeval skoraj z zlatom. Pravde so bile dolge kakor morske kače in vleklo so se od leta do leta. Advokat, ki je imel troje ali četvero takovih pravn, je lahko brez skrbi živel, ter preživil ž njimi sebe in svojo družino. In če je imel sina odvetnika zapustil

mu je najboljše — svoje pravde, da se je tudi sin živil od njih, kot se je živil prej sam.“

„Doktor Simon Rak mi je bil oče. Pripravdal si je leto za letom mnogo denarjev. Sredi mesta si je bil sezidal lepo hišo. Stranke pa je sprejemal v francoskem fraku in z belimi rokavicami. Po preteku vsacega leta je svojim klijentom pošiljal teške račune v hišo in plačevali so, da se je vse trlo.“

„Doktor Simon Rak mi je bil torej oče. Imel sem še jednega brata. Z mano je bil skupaj, skoraj v istem trenutku zagledal življenje. Bila sva dvojčka. Ime mu je bilo Metod; meni pa Ciril. Materi sva s svojim rojstvom bila pokončala življenje. Potem pa sva bila izrejena skoraj kot drevo na livadi.“

„Dvojčka sva bila vendar silno neenaka v značajih. Jaz sem bil tedaj trdne, velike postave in močan kakor vitez iz srednjega veka. Metod pa je bil kakor ženska, drobnega telesa, in mehkih, mlekobelih lic. Njegovo modro oko je bilo milo in rahlo, da se je vsakemu raztajala duša, če je zrl v isto oko. Ali v slabotnem truplu mu je živela duša neizmerne kreposti! Česar se je lotil, to je moral vsikdar dopolniti. Nikdar nij bil surov. Med govorico nij proklinjal in nikdar se nij napil vina čez mero.“

„Jaz pa sem bil divjega značaja, srdite jeze, da sem strahoval vso hišo, če so me bili razjarili. Pil sem močno rad vino, in potrosil sem mnogo denarjev.“

„Če pa sem zvečer ali tudi pozno v noči prihajal vina napit domu, pričakoval me je časih oče, ter mi delal svoje opomine. A jaz, prišedši iz družb, kjer smo se navduševali za svobodo in poštenost, postavil sem se mu vsikdar na upor. Stari je imel trdo glavo. A jaz tudi. In iskre so letele. A pri tacihi priložnostih je vselej prihitel Metod, ter s svojo milobo utolažil razburjene viharje. Jaz pa sem imel neizrečeno rad tega svojega brata. Skupaj sva bila dokončala študije na vseučilišči, skupno jeden in isti dan sva bila promovirana, in skupno sva bila tudi vstopila v pisarno k svojemu očetu. Malo sem delal; a Metod je delal tudi za mé. Najtežavnejša dela mi je odjemal, ter jih dokončaval mesto mene. Če sem zbolel nij šel od moje postelje. Časih sem bil surov ž njim, a nikdar nij bil nejevoljen. In če sem prilazil pozno v noči domu, je vselej prežal, da mi je prišel odpret vrata. Potem pa me je vlekél po stopnicah navzgor, ter me je s čudno, dekliško potrpežljivostjo spravil v sobo, v posteljo. Bil je

dober, o moj Bog! kako dober človek! In jaz bi bil tedaj srčno kri pretil za njega! Ali končno je osoda stopila med naju, ter naju razmetala, pokončala!“

„Imeli smo nekje daljne sorodnike. Hipoma pa so bili pomrli, ter zapustili otroka, dekleta. Tej stvari so mojega očeta varuha postavili, da je oskrboval njeno premoženje. Nekega jutra je prišla v hišo. Pri kosilu smo se videli; poprej pa se še poznali nismo! Bili smo si v daljnem sorodstvu, a vendar sva jej z bratom dejala sestričina; in midva sva jej bila bratranca.“

„A kako se je takoj čutilo, da je ženska v hiši! Po koridorih smo hodili mehko, tiho; in k jedi prihajali v črnej obleki in z rokovicami na rokah. Jaz pa sem nekega jutra prišel hipoma do zavesti, da mlademu človeku nij spodobno, če hodi z nerazčesanimi lasmi. A od tedaj sem si vsako jutro skrbno razčesal svoje lasé. Tudi Metod je očedil svojo zunanost. Zavijal se je v vse tedaj znane dišave. Bil je kakor ženska! A tudi stari je hotel zopet mlad postati. Bele svoje lase si je mazal, da so se rudeče svetili. Z mano se nij nikdar več prepiral. Pričo sestričine pa je bil mil in rahel, kakor med. Sumim, da je imel mož skrivne svoje misli,

skrivne svoje namene. V sredi tem skrivnim namenom pa je brez dvombe tičala — sestričina Marija! In mnogo, mnogokrat je v njenej navzočnosti s ponosom povdarjal, da še nij tako star, kot ljudje govorijo.“

„Sestričina Marija je bila kakor boginja, kakor solnce, ki nam je v hišo nepričakovano prisijalo. Opisaval vam ne bodem, kaka je bila. Čemu tudi? Sedaj uže počiva v zemlji, in krasota njena je uže davno prah in pepel. Et in pulverem reverteris!“

In dvignil se je, ter strastno hodil po sobi. Molčal je nekaj časa in videlo se je, kako ga davijo spomini pretekli.

„Da sem jo ljubil, ljubil v prvem trenotku, to je gotovo. Njej na ljubo sem opuščal ponočevanje. V pisarni pa sem pridno delal. A nekega večera sem bil vendar zopet zašel v veselo družbo. Pozno v noči sem pritaval domu. Prihitel mi je odpirat Metod. Pri stopnicah pa je stala sestričina Marija, ter imela svetilnico v roki. Teški nogi sem vlekel s sabo. A še sedaj vem, da sem v svojej pijanosti imel zavest, da sem se sramoval pred njo. Bil sem mlad, kipeč. In prišedši do nje mi je prekipela strast.“

„Marija, sem dejal s teškim jezikom, kako imate vi mehko lice!“

„Prav k njej sem pristopil, ter jej z roko rahlo pogladil po svilnatem lici; takisto kakor dekletu v gostilni, ki nam prinese pijače! Kakor blisk me je pogledala, ponosno, mrzlo, potem pa rekla zaničljivo:“

„Bratranec Ciril! vi ste — pijanec!“

„In odšla je, ter pustila mene in brata v temi. Metod pa je zdihoval:“

„Razsrdil si jo! razsrdil si jo! Ali ti si tudi prekoračil vse meje!“

„Skesano sva se podala v spalnico. Metod me je spravil v posteljo, a ves čas mi je očital moje dejanje. Končno sem mu moral obljubiti, da je prosim odpuščanja drugo jutro. Beseda „pijanec“ pa mi je rojila po možganih celo noč in še v sanjah sem se sramoval.“

II.

„Drugó jutro sem pozno, pozno vstal. Ali jasno mi je bilo, da moram k Mariji, da se mora zagrinjalo med nama protrgati! Nijsem bil boječega značaja in prav nič nijsem premišljeval, kake besede da jej bodem govoril. Oblekel sem se praznično,

črno, in umil si boleče oči. Proti poludnevu sem stopil k njej v sobo.“

„Pri oknu je sedela, ter si z roko podpirala glavico. Bila je zamišljena, ter zrla tija v daljo, Bog ve kam. Pri mojem vstopu je leno dvignila obraz proti meni. Pričakovala je strežaja. Zagledavši me pa se je hipoma dvignila iz stola, ter uprla v me svoj pogled. Jaz sem obstal pri vhódu in goreče zrl na njo. In tako sva stala nekaj časa. Videla je gorečo ljubezen v mojem pogledu in kakor iskra se jej je utrenila v mehkem očesu. In jasno mi je bilo, da me tudi ljubi. Čemu naj bi bil še govoril? Razprostrl sem roki, ter vskliknil:“

„„Marija!““

„Tedaj bi vi morali videti tega krasnega dekleta! Prihitela je k meni, in trepetala je in v sreči mi počivala na prsih. Potem pa se mi je iztrgala, letala po sobi in pela, in verovati nij hotela, da jo ljubim.“

„Moj Bog! človek še le tedaj občuti, kaj je ženska ljubezen, še le tedaj, ko mu je zgubljena za večno, za vedno! Tisti trenutki pa so bili brez dvombe najsrečnejši v mojem življenji!“

„V sreči strinjena sva hodila po sobi. Ta drobna stvarca je bila vsa raztopljená in enomer

mi je pravila, kako da je srečna, ker jo ljubi ta bratranec, ta strašno dolgi Ciri! In v istini sem bil dolg! In kadar me je hotela poljubiti, moral sem se prav močno skloniti, da sem jej dospel do rudečih, sladkih ustic! Moj Bog, to so bili trenotki, to so bili srečni trenotki!“

In vil je roki in zdihoval:

„Moj Bog! to so bili srečni časi! A najhujše je, da si jih iz spomina izruvat ne morem, ne iz ponočnih svojih sanj!“

Molčal je nekaj časa.

„Tiste trenutke sva si obetala večno ljubezen. Boga in vse sveto sva klicala na pričo, ter storila sto in sto priseg. Končno pa sem se skoraj s silo iztrgal njenemu objetju, ter odhitel iz sobe. Pri vratih sem obrnil pogled še jeduokrat proti njej. Zopet je stala pri oknu, ter bila obsejana od solnčnih žarkov. Za mano je zrla, ter mi z ročico in belim robcem majala v slovo. Na obrazu pa se jej je žarila vsa tista prečudna sreča, ki navdaja žensko, če v istini ljubi. In ona me je v istini ljubila! Ko pa je tedaj v svitu stala, pač nij menila, da je slovo ljubezni bilo storjeno, za življenje storjeno!“

„Odprl sem duri, ter stopil na koridor. Tam pa je tedaj ob zidu slonil moj brat Metod. A obraz mu je bil bled kakor stena, ob katero se je opiral. Iz usten mu je bila izginila vsaka kaplja krvi. Kolena sta se mu šibala in roki mu onemogli viseli ob strani. Iz njegovega pogleda mi je kipela nasproti nesreča, divji obup, in črn pekel.“

„Metod, vprašal sem plašno, ter pristopil k njemu, Metod, kaj ti je?“

„Ko pa sem mu prijel roko, je bila mrzla kot led. A takoj mi jo je iztrgal ter zaječal:“

„Nič! prav nič!“

„Potem se je ojačil, ter pobegnil pred mano. Pri obedu ga nij bilo. Strežaj je povedal, da je bolan. In vse je preplašila ta vest. Malo smo govorili. Jaz pa si skoraj nijsem upal pogledati Mariji v krasno oko. Uže tedaj sem dobro vedel, da mi bode njena ljubezen vir nesreče. Brat Metod jo je tudi ljubil! In to je bilo! to je bilo! Pri vratih je poslušal, ter čul najine obljube, najine prisege, ter iz najinih poljubov sesal obup in grozo!“

„Po jedi sem se podal v njegovo sobo. Ali v njej ga nij bilo. Sluga mi je povedal, da je odšel na vrt.“

„Za hišo smo imeli vrt, ali bolje, travnik obsajen s sadnimi drevesi. Moj oče, praktičen mož, nij hotel imeti tistega nepotrebnege cvetja, in ne tistih gredic, obsajenih s pisanimi travami, ki pa ne prinašajo nikacega dobička, ter stanejo mnogo denarjev. Svoj vrt si je gojil kot travnik. Vsako leto je pod redkimi drevesi zrastle visoka trava in za seno in otavo se je dobivalo lepega denarja. Pri tem se pa še drago plačevanega vrtnarja potrebovalo nij!“

„V strahu sem hitel po ozkih stezah med visoko travo. Tedaj je bila spomlad uže pretekla in travnik krog in krog je bil v najlepšej rasti. Tam v kotu, kjer je rastle trava skoraj kot človek visoka, tam sem dobil Metoda. V travi je ležal, ter tiščal obličje k hladnej zemlji, ter ječal, škripal z zobmi in z rokami pulil bilke iz ruše. Sam sebi pa je govoril besede temne in obupne.“

„Poklical sem ga. Takoj je planil kviško, se mi zgrudil krog vrata, ter dejal obupno:“

„„Ciril, kako sem jaz strašno, strašno nesrečen!““

„Na ramo mi je položil trudno glavo. Ali narava je imela usmiljenje ž njim in razrešila mu

je bolest notranjo, da so se mu solze ulile po obrazu, in da je ihtel kakor otrok.“

„Pod jablanovo drevo na klop sva se vsedla.“

„To je strašno, to je strašno! je klical. In tako nepričakovano je prišlo vse, tako urno, kot blisk iz jasnega neba! In čisto sem potolčen in v meni je mrtvo vse, kakor na polji po toči posutem! Sedaj je konec vsemu! Sedaj sem pri bregu in svoj čoln bodem privezal, ter odšel; ali Bog ve kam! In upal sem po dnevi in po noči, da mi postane zvezda, jasna zvezda! Ali sedaj je vse ugasnilo in noč, temna noč je krog mene! In da si ravno ti, rodni mi brat, stopil tako strašno razsajajoče v mojo osodo! Jaz pa bi jo ljubil, tako ljubil! Ciril! usmili se me in nikari se ne posmehuj!“

„Divja strast se mu je srdila po telesu:“

„In ravno ti! ravno ti! In jaz te še — umoriti ne smem!“

„Metod, vskliknil sem, ali si popolnoma zblaznel!“

„In krog vrata se mi je oklenil, poljuboval mi obraz, ter ihtel:“

„Ne tehtaj mojih besed! Imej usmiljenje z mano! Saj veš, da te sovražiti ne morem! Ali jaz sem tako strašno nesrečen!“

„Odpeljal sem ga v sobo. Tolažilne moje besede so ga pomirile nekoliko. Vsedel se je na stol, ter se zamislil tija v se. Ničesar se nij menil, ter tako, ostal do večera. Končno pa se je pustil spraviti v posteljo in videti je bilo, da hoče spati.“

„V temnej noči sem se prebudil iz svojega spanja. Nekdo je bil prišel v mojo sobo, ter mi z mrzlo roko tipal po obrazu.“

„Ciril, dejal je tiho, Ciril ali spiš?“

„Tako sem se prestrašil poznega tega obiska, da mu nijsem takoj odgovoril. Ko pa je videl, da ne spim, dejal je:“

„Ciril! sedaj le sem prišel! Poglej, povedati sem ti hotel, da si ti čisto brez krivde, da si ne napravljaš slabih spominov potem, in da si ne bodeš delal nepotrebnega očitanja! Ti si nedolžen Ciril! In v ljubezni, oj! tako gorečej ljubezni jemljem slovo od tebe! Ciril! Ciril! Ali jaz živeti več ne morem! Vidiš pri kraji sem, svoj čoln sem privezal in sedaj odhajam v grob!“

„Jaz pa sem planil iz postelje, in kakor bi trenil sem bil v svojej obleki. Vi ne veste, kako železnega duha da je bil ta moj brat! Ko so ga, otroka, nekdam zavoljo malega pregreška zaprli v sobo, prerezal si je žilo na roki, ter hotel umreti, zavoljo malenkosti, vam rečem, a prerezal si je bil žilo, da smo mu komaj rešili življenje! Takoj sem bil prepričan, da se umori, da si pokonča mlado življenje! A to se zgoditi nij smelo! Daroval sem mu svojo srečo, svojo ljubezen, in vse, kar mi je sladkega esoda bila odmerila! In to, mladi prijatelj, nij bilo dobro, ker vsak ima svoje pravice do sreče, do ljubezni!“

„Metod! dejal sem, ti si hočeš umoriti svoje življenje! Moj Bog in zavoljo mene! Poglej izruvati hočem strast iz svojega srca, in pozabiti jo hočem, kakor da je nijsem poznal nikdar. In tvoja naj bode in srečen bodi ž njo!“

„Prisegal sem mu vse svete prisege, da bodem Marijo zapustil, da je ne bodem ljubil več, in da je bodem čisto, čisto pozabil, kakor da je nijsem videl nikdar v svojem življenji!“

„In naslonil se je na mojo posteljo, ter pre-mišljeval dolgo, dolgo časa.“

„To bi bilo silno grozovito, silno grozovito! In midva sva si rodna brata!“ zdihoval je.

„Končno pa je vendar sprejel mojo žrtev. Človek v ljubezni do ženske je omahljiva stvar!“

„Čez malo dni potem pa sem vzel slovo od svojega doma, ter se z očetovim dovoljenjem podal v tuje mesto. Ondi sem vstopil v pisarno pri očetovem prijatelji.“

„Od Marije sem se bil ločil brez slovesa. S pričetka sem dobival nekaj listov od nje, a zmetal sem jih v ogenj, ter pustil brez odgovora.“

„Čez leto dni pa je postala Metodova žena. A jaz sem bil čisto pozabljen. To pa vem, da ga nij vzela iz ljubezni; pač pa iz srda. Bog se nas usmili.“

III.

„Pobegnil sem bil torej v tuje mesto, ter ondi skušal pozabiti, kar je bilo. Ali kako sem živel? Tedaj, dragi prijatelj, nijsmo bili tako sladkovodeni značaji, kot ste mladi ljudje sedaj. Danes zagledate rudeče lice, in takoj vskipite kakor Etna, ko je v najhujšem bljuvanji. Jutri pa je zopet vse pozabljeno in če vam pride nasproti drugi obrazek, pa v vašem srci takoj zopet požene nova ljubezen. Nekdaj sem

poznal mlado, puhlo glavo. Nosil je dolge, kodraste lasé, a menil, da ga zavoljo teh kodrov mora ljubiti vsako dekle. Ta mladi mož me je časih obiskal, ter mi skoraj vedno pripovedoval o svojih zmagah pri ženskem spolu: kako da je ljubil to, kako ono. A ljubil jih je neizrečeno mnogo! Vprašal sem ga, če ne pride v zadrego, kadar mora novemu uzoru razjasniti novo svojo ljubezen. Pogladi si je brado, (ali to, kar je imelo brada biti) ter dejal cinično: “

„Dragi mi prijatelj, vi veste, kaj da so bile v starorimskem pravu „legis actiones“? Kdor je tožil, moral je pri vsakovrstnih tožbah govoriti vselej ene in iste slovesne besede. Rem meam esse dico! No pa vsaj sami veste! Tako tudi jaz, kadar pričenam novo ljubezen! Tudi jaz imam stalno svojo „legis actio“. Stvar se pa takole vrši. Reciva, da jej je ime Helena. Helena! pričnem, danes se mi je o vas sanjalo! A nij je ženske, da bi ne povprašala, kaj da se mi je o njej sanjalo. In jaz odgovorim takoj, da sem jo v sanjah poljubil na rudeče ustna. Sramožljivo povešanje očes in zarudenje obraza! Vidite prijatelj, potem pa se jaz raztajam, kot se raztaja led od solnca obsejan, ter prosim ponižno: Helena! ali bi ne bilo mogoče, da bi se te moje

sanje uresničile? Molčanje! Potem pa sramožljivo dvignenje oces — in moja duša se zlije v njeno, in ljubezen je rojena! Kadar pa pride druga prilžnost, tedaj pa samo ime spremenim, ter v svojo formulo postavim mesto Helene, Olgo ali Marijo. Vidite to je moja legis actio per amoris vindicationem!“

„Takovi ste sedaj vi mladi ljudje! Mi pa smo tedaj stalno in značajno ljubili. Tri dolge leta sem moral preživeti v tujini, in tri dolge leta boriti srdite boje s svojim srcem. A ne jeden trenutek nijsem zatajil svoje ljubezni in kakor vzvišeno solnce mi je sijal spomin na njo v temne prostore moje duše. Sam za se sem živel in ne jednega prijatelja nijsem imel. Pa saj tudi prijateljstva iskal nijsem! Kdor se mi je približati hotel, pobegnul je takoj pred mojo osornostjo.“

„Ali nikdar nijsem zatajil spomina na njo! V temnih nočeh pa me je časih obdala taka peklenska bolest, da sem planil iz svojega ležišča, ter iskal tolažbe — pri žganih pijačah. Čestokrat sem se hipoma tako nalil, da sem zgrešil pot do svojega ležišča. Ko pa je solnce zasijalo skozi okna, sem ležal na golih tleh, kot zver v puščavi, in možgani

so se mi sukali kakor vreteno v glavi. Telesno in duševno sem hiral, ter hitel nasproti popolnej pogubi.“

„Iz takega življenja me je izvlekla vest, da mi oče umira. Moral sem zopet domu; pred smrtjo me je hotel še jednokrat videti. Ali prišel sem prepozno; smrt mu je uže bila za večno zatisnila oči. Pri hišnih vratih me je pričakoval brat Metod. Morda se je ustrašil mojega pogleda, moje podobe? Kot senca sem izlezel iz svojega voza, ter privlekel na svit osušeno svoje telo.“

„A tudi jaz sem brata Metoda komaj zopet spoznal. Koščen je bil postal kakor smrt na podobah. Oči so mu tičale globoko pod čelom, ter se ondi neprestano sukale, kot da bi hotele gledati na vse strani. Podal mi je tanko svojo ročico; bila je drobna kakor otrokova. Čutila pa se je kot mokro usnje, neprijetno, grobno!“

„Potem pa me je takoj vlekkel po stopnicah; molčal je in nij mi rekel, da je vesel, da sem zopet prišel. Strastno je tiščal mojo roko v svojej. Na hodu so naji srečavale stare ženske in otroci. Po vsem poslopji pa je bil razširjen mrtvašk duh. Prišedši do sobe, kjer je med zelenjem in cvetjem ležalo

mrtvo očetovo truplo, pa mi je še bolj krčevito stisnil roko, ter siknil med zobmi:“

„Pustiva ga! pustiva!““

„Ko pa je obrnil pogled po mrtvem, zdelo se mi je, da mu je šinilo iz očes besno sovraštvo. Vlekel me je v svojo sobo, varno jo odprl, me potisnil vanjo, ter potem zopet zaklenil duri.“

„Božje jeze blisk ga je udaril, Ciril, ter mu treščil v pregrešno truplo! Ker zapisano in zapovedano je, ne želi si svojega bližnjega žene. A ta si je poželel ženo svojega lastnega siña!““

„Kako peklo je hipoma zazijalo pred mano!“

„Da, je kričal, da, tisti, ki me je postavil v to slabo življenje, tisti je pometal vse očetne dolžnosti od sebe, ter povzdignil svoje oko k njej, ki je moja žena. A jaz pred svetom plašča od peklen-ske te sramote odkriti nijsem smel, in kakor v vulkanu so se kuhale strasti v meni. Kakor senca sem sedaj, kakor vir izsušen, kakor zapuščeno pogorišče!““

„Zaječaje se je vsedel na stol. Bil je prikazen, da se mi je živo usmiljenje vrinilo v dušo. Zgubljeno, potrto življenje! Polastila pa se me je tudi grozna misel, da sem svojo srečo, svoje življenje žrtoval brez vspeha, in brez sadu. Vse sem mu bil

prepustil! A sedaj je proklinjal svojega očeta v grobu, ter mu privoščil smrt in konec življenja.“

„In poglej, zdihoval je, tudi ona me je zapustila! in morda me nij nikdar ljubila! Kadar se prikažem z njo na ulico, tedaj se raztezuje vsak gizdalin in napenja svoje oči, ter se pase na njenej lepoti. In kar je najhujše, moja žena se vede, kakor da bi jej vse to dobro dejalo. Jaz pa sem Prometej na skali in dan na dan se mi kljuje drob iz telesa! Moj Bog, ona me nij nikdar ljubila!“

„Jaz sem molčal. Revež je ljubosumil na celi svet.“

„Izsušen sem, je še dejal, kot vodnjak sredi puščave in vsahnili so vsi dobri sokovi po meni. Ta ženska me je pokopala pri živem telesu! Čemu nijsi pustil tedaj da bi si bil končal svoje življenje. V istini, srečnejši bi bil sedaj!“

„To je bila meni zahvala! Drugi dan so starega Simona Raka odnesli iz hiše. Zapustiti je moral svoje klijente in svoje denarje, in vse, kar mu je drago bilo.“

„Dolga vrsta ga je spremila do pokopališča, kjer so „dokončane akte“ njegovega življenja položili

v večno registraturo. Rakev pa so mu bili obsuli s cvetjem in venci.“

„Zvonovi so peli in „miserere“ je žalostno donel. Doma pa sva ostala z Metodom. Pri oknu je slonel, ter zrl za dolgim sprevodom. Suhi obraz se mu je napolnil s strastjo in hudobijo.“

„Bog ga je udaril, Bog ga je udaril, je šepe-
tal, ter mu razsul stare kosti! Ker zapovedano je:
ne želi svojega sina žene!“

IV.

„Priatelj! hujši kot življenje v tujini mi je bilo potem življenje v domačej, očetnej hiši. Poprej so me težili samo spomini, spomini pretekli! Potem pa sem tičal zopet v groznej sedanjosti. Poprej me je morila zavest, da sem si sam pretrgal nit svoje prihodnosti, in da sem to prihodnost prodal, kakor Ezav nekdanj svoje prvorojenstvo.“

„Ali sedaj sem občutil, da nijsem bil pokončal samo sebi srečne prihodnosti. Pokončal sem jo bil tudi tistemu, kateremu sem v mladostnem svojem idealizmu hotel podeliti največo srečo. Na duhu in na telesu je bil brat Metod pokončan po kratkem zakonu. Nekdanj je poslušal svete prisege, katere sva

si z Marijo prisegala. In v duši mu je kot ostro želo obtičala zavest, da ga morda nij ljubila tedaj, ko je stopila z njim v sveti zakon. In ta zavest ga potem ni za jeden trenutek nij zapustila. Pri vsakem, na katerega se je žena ózrla, slutil je takoj, da ima pregrešne namene do nje, da mu jê hoče vzeti. V tej svojej besnosti je zagazil tako daleč, da je lastnega svojega očeta zapredel v proklicane te svoje slutnje, in da je potem satanično se krohotal, ko so mu roditelja odnesli v grob! To je bil blagoslov, katerega sem si bil napravil z nespametno, bratovsko svojo ljubeznijo! Sejal sem ljubezen, ali pognali so strupenih rastlin strupeni vrhovi!“

„Obupni kes mi je neprestano moril dušo. Vsak trenutek mi je bilo, da si moram svinčenko pognati skozi razbeljene možgane. In še bolj me je peklo njeno obnašanje! Pri mizi smo se prve dneve videli časih. A tedaj nij nikdar uprla očij v mé. In če sem jo boječe kaj povprašal, mi nij dala odgovora. Zaničevala me je! Ali bila je v svojem pravu — ker tudi njej sem bil pokončal življenje! To je moralo biti zakonsko življenje na strani takej reví, kot je bil brat Metod! Vedno je tičal za njo, in vedno hotel vedeti, kaj da je počenjala ta in ta

čas, kaj da misli sedaj, in kam da gleda! Bog jima nij bil dal otrok, ter tako razrušil zadnjo stezo, po katerej bi se bila morda še zjediniti mogla.“

„Po očetovej smrti oddana je bila meni njegova pisarna. Tolažilno mi je bilo, da sem se mogel vreči v delo, ter ž njim vsaj nekoliko pomiriti notranje, razsajajoče viharje. Celi dan sem tičal med akti, ter pregledal vse, kar mi je prišlo pod prste. Kmalo sem bil na glasu dobrega odvetnika. Zvečer pa sem lazil po gostilnah, ter si s pijačo nali-val želodec. Pričelo se je staro življenje!“

„Ognja v svojem srci pa nijsem mogel pogasiti. Še sem jo ljubil, ljubil kakor morda nikdar poprej ne! Tej zavesti se nijsem mogel ubraniti! Iz svoje pisarne sem videl na vrt. Tija je prišla Marija sedaj in sedaj, ter hodila z žalostno povešano glavico po stezah. Jaz pa sem prežal tam gorí za gardíno, ter s svojimi očmi pogoltnil vsako njeno stopinjo. Bila je sedaj v svojej nesreči krasnejša, kot nekđaj, ko se jej je bil razcvetel cvet prve ljubezni. Vnemal sem se za njo, ter si jo poželed — njo, ki je bila mojega brata! Časih je tudi brat Metod prikrevsal za njo na vrt. In gugal se je krog nje, ter stegoval proseče roki proti njej. Beračil je za njeno

ljubezen! Ali ponosno je vselej takoj odšla iz vrta ter njega pustila ondi, kopernečega in zdihavajočega. To je bilo peklenko življenje, ki je trlo troje ubozih bitij na zemlji! A končno je zatrla vse tri!“

„Svojega brata nijsem mogel več ljubiti. Ogi-bal sem se ga, in v njegovej družbi mi je vselej strašna teža tiščala na dušo. V svojej revščini se mi še smilil nij. Pač pa se mi je dozdevalo, da bi ga bil prav lahko sovražil. In v trenutkih sem ga tudi v istini sovražil!“

„Ali Metod me je enomer nadlegaval s svojo ljubeznijo. Pri vsakej priložnosti je k meni prisopel, ter mi potožil svoje gorje. Navadil se je bil tudi pijančevanja. Skoraj vsak večer je prihitel k meni, ter zahajal z mano v gostilno. Tam pa se je napil tako, da nij mogel stati, in da sem ga moral skoraj nesti domu. Pri slabotnej mu natori, je zavrelo takoj vse po njem, če je le količkaj čez mero pil. Potem pa se mu je raztopila duša, da je solze točil in neprestano jokal!“

„Umreti ne morem! zdihoval je čestokrat, umreti ne morem, dokler živi ona!“

„In živel je. A končno je prišel odločilni trenotek!“

„Nekdaj sem ga pozno v noči privlekel domu. Skoraj brez zavesti je bil. Spravil sem ga v posteljo, ter odšel potem po temnem koridoru proti svojim sobam. Tedaj pa mi je satan udihnil misel, kaj da ona počenja sedaj? Bila je to misel, ki jo proklinjam še danes! Hipoma je po meni vznetilo se tisočero strasti. In hotel sem vedeti, kaj da počenja v poznej tistej uri žena mojega brata? Pred njene vrata sem hotel leči na gola tla, ter poslušati njeno spanje, ter jo v mislih tisočkrat odpuščenja prositi, da sem jej tako grozno bil razbil srečo življenja!“

„Kot tat sem se plazil po stopnicah, navzgor v drugo nadstropje. Ondi je imela svoje sobe; ondi je živela ločena od zakonske postelje svojega moža. Z rokama sem tipal ob steni. Nogi sti se mi tresli. Počasi sem vzdigaval korak za korakom, ter plezal kviško. Po vsem telesu mi je gorel ogenj. Pozabil sem na vse zakone svete nravnosti in na vse ukaze večnega Boga!“

„Pri vsakej stopinji pa sem poslušal, če se ne čuje kaj v daljnem poslopji. A ostalo je tiho vse. Samo nekje v sobi se je oglasila ura, ter bila polnoči.“

„Dospel sem na gornji hod in po temi se vlekel proti njenemu stanovanju. Krog malega ovinka

se zasukavši pa sem hipoma stal pred njeno sobo. Moj Bog, pred isto sobo, v kateri je bil nama pognal cvet prve ljubezni, v kateri sva si prisegala večno zvestobo. Imela je odprta vrata. Iz sobe je prihajal lehen svit, ter narejal na steni nasproti rumeno liso“.

„Spala še nij! Tudi okna so bila odprta in hladen piš je vlekkel čez sobo, in potem čez koridor. Ali meni vroče krvi ohladiti nij mogel! Ne jednega trenutka nijsem premišljeval, ali smem stopiti v to svetišče, ali ne? Saj je bila moja od nekdanj! Prodal sem jo bil v pregrešnej kupčiji, katera pred stolom božje milosti, ki vredeže naše življenje, veljati nij mogla, nij smela!“

„Prestopil sem prag. Bila je še vsa oblečena. Samo dolge lasé si je bila spustila čez tilnik. Pred svetim razpelom je klečala, in glavo tiščala v svojej roki. Truplo se jej je bolešno pretresavalo. Ječaje je molila:“

„Sveti Jezus! dodeli mi vsaj spanje po noči! pusti mi spomine v duši, pusti mi trnjevi venec tega zakona, pusti me še živeti v tem trpljenji, ali dodeli mi vsaj spanje po noči! In jokati tudi več ne morem! Dodeli mi zopet solze, dodeli mi tudi solzé!“

„Morda sem bil storil korak proti njej, ker glavo je hipoma povzdignila, ter se obrnila proti meni. Nasproti mi je zrlo dvoje suhotnih, mrtvih očes, brez vsacega življenja skoraj. Takoj je vstala od klečala. Ponosno je vrgla lasé čez pleča, ter jih potisnila z obraza. Kri jej je zalila lice in oči so se jej napolnile z divjim srdom. Besede nij mogla spregovoriti. Ali jezno je dvignila roko proti meni.“

„Marija! v skliknil sem proseče, Marija, ti me bodeš poslušala! Ti me moraš poslušati! V tej poznej uri sem se kot divja zver priklatil do tebe. Oblaki so se nakupičili med naju in ti moraš dovoliti, da jih vsaj za jeden trenutek potisnem k strani!“

„In ko nij ničesar odgovorila, sem se še bolj razvnel, ter jej povedal vse. Pravil sem jej o svojej gorkej ljubezni in o sreči, ki se mi je bila odkrila, da me tudi ona ljubi; pravil jej o svojem bratu, o njegovej strasti do nje; pravil jej o tistej groznej noči, v katerej se je hotel samega sebe umoriti; pravil jej o bratovski svojjej žrtvi in o žalostnem svojem življenji v tujini!“

„Marija! dejal sem, ti me zavreči ne smeš, ne moreš! Hiral mi je duša, hiral mi telo, ali na

te sem vedno, vedno mislil! Po tebi sem hrepenel z vsem svojim srcem! Ti si mi bila zvezda, katere svit mi nikdar ugasnil nij! Ti si mi še sedaj zvezda, katere svit me vabi za sabo, katere svit me v življenji ohrani! Marija! ti me zavreči ne smeš!““

„Ječaje se je zgrudila v stol.“

„Marija! ti me moraš zopet ljubiti! Razdrobiti hočem te okove, v katere si ukovana sedaj, in zopet te hočem pridobiti, če se mi na upor postavi tudi celi svet! Ljubezen ima večne svoje zakone, in po večnih teh zakonih si moja pred svetom in pred Bogom!““

„Pregrešna strast me je s tako silo preobdala, da sem pristopil k ženi svojega brata, ter jo goreče k sebi privzdignil. Zgrudila se mi je na prsi in njeni dolgi lasje so me obsuli. Mehko svoje lice je tiščala k mojemu, ter me z belima svojima roka ma tesno objela. V solzah se topeča je ihtela:“

„Bog je sodil! Dodelil mi je zopet solze! Ciril! Ciril! jaz te ljubim še vedno!““

„Vidite prijatelj! tak je človek, tak je človek, če ga strasti mečejo tija in sem s svojimi valovi.“

V.

„Ko pa sva tako sesala vsé strup pregrešne ljubezni, prebudilo je naji čudno grgranje. Nekako tako kakor nastane tedaj, če postaviš polno lakotnico na sodovo veho. Marija se mi je takoj iztrgala, ter plašno zakričala. Potem pa jo je zapustila zavest. Lahno sem jo položil na njeno posteljo.“

„Ondi pri vhodu pa je stal brat Metod; komaj polovično napravljen. Vil je roki po zraku in napenjal debele oči. Poskušal je govoriti, ali samo tisto grgranje je spravljal iz grla.“

„Čudno sovraštvo mi je takoj preplulo dušo. In tedaj bi bil z mirno krvjo gledal, če bi bil ta človek ginil v vodi, v vodi ali pa v ognji.“

„Ti si upal na mojo pijanost, dragi mi bratec Ciril! Pozabil pa si, da ima ravno tu spodaj brat Metod svojo spalnico in da ta vsak glas iz spalnice zakonske svoje žene čuje, če se je še tako napil, dragi mi bratec Ciril, hi! hi!“

„Tako je mu pošle zopet besede, in zopet je vil svoji roki po zraku. Planil sem k njemu.“

„Pojdi!“ sem divje zakričal, ter mu pograbil roko, in ga vlekel po temnem koridorju za sabo.“

„Sedaj sva poravnala svoje račune, Metod, sem govoril zamolklo, sedaj naj osoda razsodi med nama!“

„Naj razsodi, naj razsodi!“ togotil se je.

„Oba živeti več ne smeva, Metod!“

„Oba živela več ne bodeva! Tudi meni je to jasno, bratec Ciril!“

„Dobro! Pojdi torej z mano! Jaz sem vedel, da bode prišel ta trenotek!“

„Ti si to vedel! ti si se na vse to pripravljaj, brate Ciril! Oba živeti več ne smeva!“

„Pritavala sva do moje sobe. Odklenil sem jo.“

„Vsedi se!“

„S zobmi škripaje se je vsedel.“

„Ti hočeš mojo ženo, Ciril!“

„Osoda naj razsodi, Metod!“

„Osoda in božja pravica!“

„Prižgal sem luč. Kakor v megli sem videl brata Metoda blede obraz. Oči so mu bile s krvjo zalite. Na čelu pa se mu je videla oteklina, da je bil pogled njegov še groznejši. Plazeč se po temnem hodu je bil nekje z glavo treščil ob steno! Sklonjen

je tičal na stolu, ter si s pestmi ril po laseh na glavi.“

„Jaz sem pripravil dve kupi.“

„Vidiš, Metod, tu sti dve kupi iz barvanega stekla! V vsako nalijem vina, ali v eno nasujem tudi strupa! Ali vidiš to vse?““

„Vidim! vidim! kričal je. Le nalij in toliko, da te umori, če si vliješ v goltanec!““

„V kupi sem nalil vina, a v jedno nasul tudi strupa. Potem pa sem luč ugasniviši kupi na mizo postavil, ter jej prestavljal sem in tija, da končno nisem več vedel v katerej je strup.“

„Metod! dejal sem zamolklo, sedaj pa še ti prestavljaj, da mi ne očitaš potem, da sem ti ukradel življenje!““

„Ječaje je tipal z roko po mizi in prestavljal kupi. Potem pa sem zopet prižgal luč, ter se vsedel k mizi. Metod mi je sedel ravno nasproti, ter s svojimi očmi pogoltnil vsak moj migljaj. Med nama pa sti stali zeleni tisti kupi, v katerih jednej je čepela gotova smrt.“

„Metod, dejal sem, sedaj še jednokrat prestavi kupi, da ne bodeš mislil, da te goljufati hočem Naj razsodi osoda med nama!““

„In vzdignil se je, ter s tresočo roko še jednokrat prestavil kupi. Pri tem pa je hlastno zrl v nji, da bi morda videl, v katerej da tiči strup.“

„Metod! sedaj si izvoliva vsak svojo kupo! Kdo naj prične?“

„Jaz, jaz!“ siknil je stegnil koščeno roko, ter pograbil kupo, ki je stala na mojej strani. Morda je videl poprej, da je tekočina v tej kupi čistejša, kot pa v onej na njegovej strani.“

„Ciril sedaj pijva!“

„Oba sva pila, ter zrla jeden na drugega, da pač vsakdo izpije svojo kupo. Še sedaj ga vidim, kako je, pivši, kviškoma povzdignil obraz, ter svoje oči sovražno tiščal na me. Pil je hlastno, tako, da se mu je nekoliko krog ustnic usulo, ter se mu izlilo po bradi na belo srajco.“

„Tudi jaz sem izpil in potem zatisnil oči. Razburjenost te noči, in pa tudi čezmerna pijača sti prouzročevali, da so mi onemogli vsi živci po telesu. Sedaj v odločilnem trenutku, pa so me zapustile zadnje moči in silna slabost mi je prerila drob, da sem bil takoj brez vsake zavesti.“

„Drugo jutro sem se prav zgodaj prebudil. Za gorami je solnce ravno vstajalo, a v sobi je bilo

še mračno. Na mizi je bila sveča čisto dogorela. Prvi trenutek nijsem vedel, kje da sem. Prav ničesar se nijsem spominjal. Dozdevalo se mi je pač, da je vso noč ležalo težko breme nad mano, in da sem imel puste, dolge sanje. Z roko sem si premel oči, in skušal vstati. Vse truplo me je zbolelo. V glavi pa mi je tičala praznota.“

„Končno sem se vendar vzdignil. Ko pa sem se proti oknu obrnil, me je silovita prikazen po vseh kosteh tako pretresla, da so se mi zaježili lasje na glavi. Ondi v kotu je čepelo drobno truplo brata Metoda. Roki je krčevito tiščal k trebuhu, kakor da bi mu še vedno razsajale po njem strupa peklenške moči. Odprte oči so mu bile čudno bele, in krog krvavo razgriznenih ustnic stale so pene! Bil je strašna, grozna prikazen!“

„Meni pa se je takoj vse razjasnilo, in hipoma sem vedel vse, kar se je bilo prigodilo v poznej noči med nama. Kakor strela me je udarilo! In ko sem gledal njega od muk zaviti obraz, pograbila me je z vso silo zavest, da sem morilec njegov!“

„Pobegnili sem iz sobe, ter divjal potem celi dan po gozdovih krog mesta. Ali ne jeden trenutek me nij zapustila tista grozna, strašna podoba mrtvega

brata, katerega sem bil umoril. Kakor Kajn sem lazil okrog, in hudobna vest me je bičala s svojimi biči!“

„Potem pa v življenji nijsem mogel dobiti miru. Mariji se nikdar več nijsem upal stopiti pred obraz, ker med njo in mano je zeval umorjenega brata strašni spomin. Ali vsaj je potem kmalo umrla in jaz še sedaj ne vem, kje da ima zapuščeni svoj grob. V to samoto sem se podal, in sedaj molim k Bogu, ki nas ustvarja, ter nas pušča umirati po svojej volji, da bi me tedaj, ko bo govoril svojo sodbo čez nas, ne obsodil preostro, ne tako ostro, kakor bi zaslužil.“

* * *

Starec je obmolknil. Njegova pripoved me je živo pretresla.

„In sedaj sem kot jelen, ki se mu je ris zagrizel v tilnik, in ki potem s tim strašnim bremenom bega po gori! Časih se mi še v sanjah prikaže obličje mrtvega brata Metoda; ali med dnevom me nikdar ne zapusti!“

„To je moja pokora! to je moja pokora!“ in zdihovaje je legel po postelji.

Jaz pa sem tiho odšel. Ko sem stopil zopet na jasni svit, mi je bilo, kakor da sem prišel iz stare katakombe. Med cvetočim drevjem sem stopal, ter s kipečim srcem zrl na jasno nebo, na zelene gozdove po gorskih rebrih in na gorske vrhove, od zapadajočega solnca se žareče. In hvalo sem dajal osodi, da mi je dopuščala zreti na naravni ta kras brez obtežene vesti! — Dajal sem jej pa tudi hvalo, da mojemu srcu nij bilo dano tako strastno ljubiti, kot je ljubil gospod Ciril.

Zavoljo jedne same ženske ugonobiti si življenje, ter si zatreti dušne svoje moči, to je brez dvombe huda nespametnost!

Gospod Ciril je malo let potem umrl, svoje veliko premoženje pa je zapustil dobrodušnim zavodom.

V hladnem grobu je gotovo srečnejši, kot je bil v življenji!

Dosedaj so izšle v „slovenske knjižnici“ te-le knjige: I. zvezek: „**Doktor Zober**“, roman, spisal *J. Jurčič*, velja 60 kr.; II. zvezek: „**Kalifornske povesti**“, spisal *Bret Harte.*, velja 50 kr.; III. zvezek: „**Tugomer**“, tragedija, spisal *J. Jurčič*, velja 60 kr.; IV. zvezek: „**Na Žerinjah**“, izviren roman, spisal *Janko Krsnik*, velja 60 kr.; V. zvezek: „**Župnik Wakefieldski**“, roman, iz angleščine poslovenil prof. *J. Jesenko*, velja 1 gold.; VI. „**Mej dvema stoloma**“, izviren roman, spisal *J. Jurčič*, velja 50 kr.; VII. zvezek: „**Cvet in Sad**“, roman, spisal *J. Jurčič*, velja 80 kr.; VIII. zvezek: „**Zimski večeri**“, zbirka novelic, spisal *dr. Ivan Tavčar*, velja 50 kr.

Vsi ti zvezki se morejo vkup ali posamezno za naznačeno ceno pri izdatelji še dobiti.

Vsak naročnik kateremu je mari za pomnoženje in razširjenje slovenske knjige, naj bi v svojem krogu skušal našo „knjižnico“ razširiti.

One gospode naročnike naše „Knjižnice“, ki so nam za **prejete** eksemplare še na dolgu najno prosimo, da ga poravnajo.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJI2NICA

00000045415

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJI2NICA

00000045416

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJI2NICA

00000045417

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJI2NICA

00000045418

